

Вільхова скринька

Казки про тварин

Київ · 2007

Українська
казка
казка.in.ua

ДОЛЯ
Всеукраїнська
громадська організація

©2007 Тарас Капушак, впорядкування, художнє оформлення
<http://www.kazka.in.ua> info@kazka.in.ua
<http://www.dolya.org.ua> info@dolya.org.ua

Зміст

1	Лев і мишеня	7
2	Вовк і чапля	9
3	Як птахи гуртом орали	11
4	Зажерливий пес	13
5	Два цапи	15
6	Старий вовчище	17
7	Хитрий заєць	19
8	Вірний пес	21
9	Вовк та вовчиця	25
10	Ворона і гадина	27
11	Вовк і кобила	29
12	Кривий вовк	31
13	Ведмідь у наймах	33
14	Мишача рада	35
15	Війна пса з вовком	37
16	Не впусти рака з рота	39
17	Вовк і чоловік	41

18	Гадюча голова і хвіст	43
19	Старий дуб і діброва	45
20	Чоловік, вовк, дикий кабан і ведмідь	47
21	Як вовк гусям грав	49
22	Як ворона дістала зі дзбанка води	53
23	Мавпа і її діти	55
24	Бійка вовків із свиньми	57
25	Казка про чоловіка та Данила-бурмила	59
26	Яку кару чоловік придумав вовкові	61
27	Нерозумне кошеня	63
28	Лис і квасний виноград	65
29	Як полоз убився	67
30	Миша й жаба	69
31	Чому зайці сірі	71
32	Як птахи обирали собі царя	73
33	Бджоли і медвідь	75
34	Як лисиця зробила чоловіка багатцем	77
35	Як їжак і заєць бігали наввипередки	81
36	Кіт і пес	83
37	Казка про дідового півника і бабину курочку	85
38	Невчасний жаль	89
39	Ворожнеча вовка, пса, kota й миші	91
40	Насмішливе слово	93

---

41 Зустріч їжака з лисицею і вовком	95
42 Як пес по перець ходив	97
43 Як музика змудрував звірів	99
44 Як заєць шукав смерті	101
45 Бравий заєць	103
46 Чому гуси миються у воді, коти — на печі, а кури порпаються в поросі	105
47 Хитрий їжак	107
48 Дві вивірки	109
49 Сніг і заєць	111
50 Як чоловік і ведмідь газдували	113
51 Чому пес і кіт ненавидяться	119
52 Розмова пса з котом	121
53 Свиня та вовк	123
54 Два вовки	125
55 Суперечка пса й кота	127
56 Про кука	129
57 Лев і побережники	131
58 Лисиця з лисенятами та ледачий чоловік Нехайло	133
59 Корова, кінь і пес	135
60 Осел і пес	137
61 Лев і осел, що удавав царя	139
62 Лис і когут	141

63 Кіт, цап і баран	143
64 Рябко влітку і взимку	145
65 Як віл бігав наввипередки з конем	147
66 Пес-швець і вовк-різник	149
67 Як вовк та заєць покумалися	151
68 Як собака знайшов собі господаря	153
69 Лисиця та їжак	155
70 Медвідь обганяє мухи з цигана	157
71 Ведмежа лапа	159

Лев і мишеня

Лев опісля обіду ліг в холодочку опочивать. Тіко що гарно задрімав, а мишеня вилізло з своєї нори і побігло навпрямець через лева. Лев спросоння подумав, що його хто-небудь лове, здригнув, підняв голову, аж то мишеня по йому пробігло. Лев тоді й каже: «Як ти сміло мене безпокоїть?! Ти знаєш, хто я? Та я тебе тут роздавлю так, що твого й потроху не останеться». — «Государ-батюшка! — жалібно запищало мишеня. — Будь ласкавий, прости. Помилуй мене, нещасного... Я невзначай потривожило тебе. Не души мене, я тобі колись в пригоді стану». Лев засміявся. Йому дуже чудно стало, що мишеня таку нісенітницю варняка. А далі каже: «Ну, ступай по своїй дорозі; побачу, як ти мені в пригоді станеш. Тіко гляди, більше не одважуйсь старших од себе безпокоїть».

Мишеня швиденько побігло од лева і сховалось в бур'яні; дуже раде було, що не попалося в лапи до лева.

Не пройшло і тижня після того, як лев гомонів на мишеня і сваривсь задушить його. Попавсь бідняга і сам в біду. Ноччю гуляв по лісу і попавсь в тенети. Скільки він не пручавсь, не міг викрутитись; що не дужче тріпавсь, все більше і більше вплутувавсь. Мишеня побачило, що лев попався в біду і ніяк не може вирватись, побігло до його і почало гризти тенети. Не пройшло й півгодини, як тенети були вже переточені. Лев випроставсь, подякував мишеняті і подавсь подалі од того місця.

Вовк і чапля

Ішов голодний вовк. Він, бідний, так їсти хотів, аж у очах йому чорніло. Йшов він, ішов, аж гульк — чапля стоїть.

Підкрався вовк тихенько — та хап її!

Бачить чапля, що непереливки їй, та й каже: «Дозволь мені, вовче, хоч перед смертю потанцювати».

«Від цього мені шкоди не буде», — подумав вовк і дозволив: «Танцюй, коли хочеш, тільки пошвидше, а то я їсти хочу».

Чапля перед ним з ноги на ногу перескакує — танцює наче (хоч усім відомо, що чаплі ніколи не танцюють). Скаче, а сама потрошку вбік відходить. А коли відійшла вже далеченько, знялась та й полетіла.

Вовк подививсь їй вслід та й говорить: «І навіщо мені ті танці здалися, коли я їсти хочу!..»

Як птахи гуртом орали

Це скоїлось давно-давно, ще як скоро утворився світ. А тоді на землі почали з'являтися різні рослини, ліси; вода то й давно вже була, і тварини були вже, а чоловіка, як то кажуть, бог ще не зробив.

От тварини і почали самі господарювати на землі. Злізлись вони в одно місце, всі до гурту і почали розмовляти, як жити їм у світі і що їсти.

От виступив на цім зібранні журавель та й каже: «Ось я вам розкажу, як ми будем господарювати. Перше всього,— сказав журавель ведмедю,— піди у цей маленький лісок, який тільки ще почав рости, і зловиш величезну криву гілляку і принесеш сюди».

За кілька хвилин це було зроблено.

А другим сказав журавель птицям — перепелиці, деркачу (тому деркачу, що по болотах літає) і орлиці, які все-таки знають більше в господарстві: «Буде вам робота. Тепер виберіть з себе найздоровших тварин, які могли б тягти рало». Це так сказав журавель.

Усе це було зроблено.

Поробили з лика упряж і вирушили в поле орати. Запряглося, правда, тварин пар двадцять. Але не треба забувати й того, що між ними були не всі згожі, а були й вороги проти цього. От ці вороги нарадилися встати темної ночі і пішли й побили кілки там, де мається орати; тільки так побили низько кілки, що й незаметно.

Повставали господарі рано і вирушили у поле орати. Старший господар — журавель — вийшов з свого гнізда та й каже: «Тепер назначимо, хто буде воли вести і хто буде борозну рівно одводить і так далі. Перепелиця буде поводитором, щоб рівну борозну провести. Деркач буде погоничем першим при перепілиці, а орлиця буде підганяць задні пари при ралі. А я сам буду плугатарем».

І всі стали тоді до роботи, як журавель сказав.

Як видно, тоді була земля тверда і зарощена. Закректали всі до роботи, аж рало тріщить.

От перепелиця прямує, рівну борозну веде. І дійшла перепелиця до першого кілка, що вночі вороги позабивали, та й стала кричати: «Тут пеньок! Тут пеньок! Тут пеньок!» А деркач як стояв недалеко від перепелиці, то й питає: «Де-де? Де-дер! Де-де?» А орлиця, що була коло задніх

тварин, то спиняє: «Тпр! Тпр! Тпру!» А журавель — господар, плугатар — цього не второпає, що там діється впереді, та як розсердиться, як крикне: «Турли! Турли!..»

Ех, ті бідолашні тварини як захватять рало, як зачепляться за пеньок — так і розламали те рало!.. І хто куди попав почав тікати.

Отак орали землю перші орачі.

Зажерливий пес

Пес украв був одного разу спорий кусень смачного м'яса і утікав з ним чимскоріше. Прибіг він на кладку, що лежала над глибоким потоком, і тримає сильно м'ясо в зубах. Ідучи помалу через кладку, глянув в воду чистого потоку і уздрів в воді самого себе, а думаючи, що то який другий пес з великим куснем м'яса в зубах, хотів йому і тоє м'ясо видерти. Станув на кладці, наїжився, гаркнув, а м'ясо йому із зубів хлюп в глибокую воду і пірнуло на сам спід.

Так зажерливий пес і своє м'ясо стратив, і чужого не дістав.

Так часто і межі людьми буває. При своїй захланності тратять своє і чужого не достануть.

Два цапи

Два упертії цапики подибались раз на вузькій кладці, поставленій через глибокий потік. Обом перейти через кладку не було можна; треба було котрому з них вернутися назад і почекати на березі потоку. Но они не хотіли. Один з них сказав: «Уступись мені з дороги!» Другий відповів: «Овва, який мені великий пан! Уступися сам!» — «Ні, братику, я старший від тебе, і мені уступити тобі, молодшому? Ніколи в світі!..»

Тут оба, не думаючи довго, зачали битися головами, зчепилися рогами, оперлись о кладку ногами і дуцкались. Но кладка була мокра, оба поховзнулися і полетіли просто в воду!..

Старий вовчище

Такий був старий вовчище. Докіль міг, докіль був молодий, ходив він собі в кумпанії, то і жилося яко-такто. На старість — звичайне: зачав знемагати. Старі кости слава що ся купи тримають; де йому вже за худобов утіпати?! Так іде він собі, гадає, дивиться: пасеться кінь на толоці. А то який був вовк, такий му був і кінь.

Іде той до коня та й каже: «Ставай, коню, обернися, буду тьї їсти!» Кінь глипнув на него очима та й каже: «А як же ж ти мене будеш їсти? Дивися: я маю підкови дзелізнї на ногах; не пролигнеш, удавишся». — «Я ти відкушу підкови; настав копито!»

Наставив кінь копито. Вовчище гризе, глодає, а той як трасне го поза вуха (щастя, що вовк багато зубів не мав, бо всі були би ся висипали), а сам гальопа в село! Вовк остовпів, витріщив очі та й міркує собі: «Ци я коваль, ци я слюсар? Нащо мені було підкови відривати? Не ліпше було відразу з'їсти?! Та що робити, пропало!»

Потікся вовчище далі, зайшов, вибачте, межї свині та й каже: «Я прийшов, буду вас їсти!» — «Чекай,— кажуть свині,— погоди, ще тьї не хапає, ми ся нарадимо, ми то виберемо, що ліпше, що тлустіше, що м'якше». Узяли свині радити: гу-гу, гу-гу, а далі зірвалися та й утікли — дмухнули в село. Вовк став, загадався та й знов собі міркує: «Ци я радний, ци я війт, ци я присяжний, ци я десятник, ци я польовий? Нащо мені ся було питати, нащо радити? Ци не з'їсти лиш було?»

Іде ж він, іде; зайшов межї гуси та й до них: «Ходіть сюди, гусоньки, ставайте си тутки, буду вас їсти». — «Е-ге-ге-ге! Ми ще не сповідані, ми ще молитви не мовили — як ти нас, грішних, будеш їсти?» — «То помоліться,— каже той,— красно, я не бороню, ще вам почекаю». Узяли гуси молити та й межї собов: ге-ге-ге, ге-ге-ге, а далі здіймилися та й у село! Вовк здурів; стоїть, дивиться та й знов собі міркує: «Ци я ксьондз, ци я дяк, ци я паламар? Нащо ся мені молитви питати та й не з'їсти, коли було що?»

Погадав, пожурився та й іде далі. Дивиться — чоловік стоїть. «Уже ся не буду питати»,— гадає си вовк. Приступився та й каже: «Чоловіче, я тьї буду їсти». — «А дивися,— каже той,— я не вмиваний, такий чорний! Як же ти ми будеш їсти, га?! Най ся хоть умію ще перед смертев». Пішов

чоловік до потоку, вирізав си грубого бучка, умився, приходить до вовка та й: «Не знав,— каже,— у що би ся тут годі утерти? От, ти маєш хвіст кудлатий та дай ми, ней ся обітру».

Узяв чоловік хвіст, ніби то ся обтирати; як же хопить за кудли, як озьме вовка бучком окладати, як стане його лупити! Що то?! Вовчище скавудить, в'ється, пнеться, а далі як лусне! Цілий хвіст лишився в руках чоловікові, а куций вовчище, як опарений, полетів в ліс без хвоста. Там десь вже межи свої вовки попався та й став їм свій припадок розповідати. Тут сам звивається, як пискир насолений: що то — хвоста нема!

Веде ж він тепер своїх камратів на того чоловіка. Як чоловік увидів, що ся діє, та й гайд на дерево! Вовки обступили дерево та й радяться, що би ту йому зробити, як би його звідтам дістати. Радяться, радять, а далі каже якийсь старий лисий вовк, ніби проводир: «Лягаймо ми під дерево, усе єден на другого, єден на другого, а ти, куций, на самий верх полізеш, та й так ми ся до чоловіка доберемо». Але куций каже: «Волю я уже на самім споді лежати, ніж на верху до того ворога добиратися; ще би ми знов яку біду урвав».

Положив він сьї під дерево; на него ліг другий, третій, десятый,— уже недалеко чоловіка, а той як не скричить: «А кацьобов куцого, кацьобов!» Як тото зачув вовчище, такий на него ляк упав, що чуд чудений! Хотів утікати, іно сі що порушив під сподом, а тоти зверху лу-лу-лу! Таки на землю попадали, порозкачувалися, як бульба, а чоловік ся регоче на дереві. Такі вовки люті, кождий аж зубами скрегоче. Як ся кинули на куцого, так го відразу розідерли.

Хитрий заєць

Вийшов чоловік на поле, дивиться, а то сидить заєць. Він зайшов його потихо та й того зайця злапав. Приніс додому та й острить ніж. А заєць каже: «На кого ти той ніжик остриш?»— «На тебе, буду тебе різати». А заєць тогди каже: «Знаєш що, годуй мене, понесеш мене на ярмарок та й озьмеш добрі гроші». А чоловік каже: «Добре ти мені кажеш. Но,— каже,— то я уже тебе різати не буду».

Годував він того зайця місяць. Приходить той день, що чоловік має нести того зайця на ярмарок. Чоловік каже до зайця: «Но, вже підем на ярмарок». Заєць тогди каже до того чоловіка: «Іди лагодь мішок, покладеш мене у мішок та й будеш нести». Узяв чоловік поклав того зайця в мішок та й несе на ярмарок. Входить він у місто, але йде другий чоловік та й каже: «Що ти там несеш в міху?» А той каже: «Несу поштаря».— «Та,— каже,— що би ти за того хотів поштаря?» — «Даш,— каже,— сотку, то купиш, а не даш, то я йду далі». Той чоловік дав тому сотку. «Гай,— каже тей,— на тобі сего поштаря». Той каже: «А в що я його покладу?»— «Ти,— каже,— маєш торбину з хлібом, озьми, хліб викини, а того поштаря там запхаєш». А той узяв та й так зробив. Той бере та й вертається назад додому.

Вийшов він за місто, а заєць каже: «Озьми, мене пусти, бо мені зле у торбині сидіти». Той чоловік каже: «А як ти де втечеш?» Каже: «Ти не маєш ся чого бояти, бо я знаю, де твоя хата».— «Но, то я тебе пускаю, ще прив'яжу тобі мошеночку з грішми, аби-с був знашний». Він пустив того зайця, а заєць собі побіг.

Той чоловік собі гадав, що він побіг до його дому. Чоловік приходить додому, питається жінки: «Ци не був тут поштар?» А жінка каже: «Я тут не виділа жодного поштаря». Він каже до жінки: «Я дав сотку за поштаря, і десь щез, та ще-м узяв і мошеночком прив'язав до него з грішми». Жінка каже до чоловіка: «Йди, може він за селом сидить та не знає, до котрої хати увійти». Чоловік вийшов за село та й ходив цілий день і нігде зайця не видів. Чоловік приходить додому та й каже до жінки: «Не досить, що пропав заєць, але ще й мошонка з грішми».

Вірний пес

В єдного господаря був дуже вірний пес і добре пантрував господарство; через цілі ночі гавкав, і за то йому добре їсти давали. Єдного вечора, як прийшов до своєї буди та й ліг, чує — хтось іде дорогов. Він встав та й біжить до брами. Вибігає за браму, дивиться — а то вовк. А він каже: «А ти чого тут до села заблукав?» Вовк каже: «Я іду до твого господаря, бо його вівці були на пасовиську і запрошували мене до себе в гості. Я пішов додому, зібрався та й тепер іду». А пес до вовка каже: «Мені ся здає, що вони ся нині не лагодили, то ти зачекай тут, а я їм скажу, що ти йдеш, аби ся пририхтували добре».

І побіг пес до овець та й каже: «Знаєте ви о тім, що вовк іде до вас у гості?» А вівці кажуть, що не знають. А там був один великий, уже старий баран та й каже: «Най приведе до мене». Та й пес узяв і побіг і каже до вовка: «Ходи».

Приходять перед хлівець, а пес каже до вовка: «Гайд, лізь крізь віконце». Вовк зачав лізти до хліва і вже наполовині як у хліві, так і надворі. Та й тогди пес загарчав і злапав за хвіст, а баран розбігся від другої стіни та й бухнув своїм головам у вовкову голову. А вовк назад вилетів крізь віконце надвір і каже до пса: «Е, ти, неборе, мене притримав». А пес каже: «Та де?! Я тебе підсаджував!» Та й каже: «Ти не маєш кріпкості, аби-с через таку низьку стіну перескочив, але ж треба мене пересаджувати». Каже вовк псові: «Ти лізь уперед, а я буду за тобов». Та й пес як наставився, так перескочив крізь віконце та й став собі коло вікна. А відтак зачав вовк драпанитися по стіні, і наколи перекинув голову до хліва, пес злапав його за вухо та й тримає. Баран розбігся і зачав бити вовка, а вовк зарів та й пішов собі за браму. Відтак вибігає за ним пес та й каже: «Чому не йдеш, як тебе кликали?» А вовк каже: «А, та ти мудрий!.. Ти тримав мене, а вівці били». А пес каже: «Та де я тебе тримав?! Я тят до середини». А вовк устав та й каже: «Чекай, ще я тебе десь злапаю!» Та й взяв та й пішов.

Відтак єдного разу виїхав господар в поле орати, та й пес за ним пішов. Але пес шукав за мишами та й забіг аж під ліс. Дивиться — вовк іде. А пес каже до него: «Ходи тепер до мене в гості, то я тебе ліпше прийму, як вівці». А вовк каже: «Е, то буде, як я ся забавив у овець! Ходи ти

до мене». А пес каже: «То я мушу піти сказати господареві, що я йду на забаву, а не, то ти ходи зо мною, там мій господар оре, та й я йому скажу, та й підем оба». А вовк каже: «Та я там не буду мати де ся сховати від господаря». А пес каже: «Ходи, там є господарів сардак, та й сховаєшся, а я піду йому сказати, що йду на забаву».

Вовк лізе під сардак, а пес каже: «Пхай передні лапи в один рукав, а задні — в другий, та й ніхто не буде видіти, що ти тут їш». А сам побіг до господаря та й каже, що є під сардаком той самий вовк, що приходив до овець. Господар прийшов до дороги з плугом, обернувшись, запустив плуг до борозни, відчіпає орчик від плуга та й каже до пса: «Як ідеш на забаву, то не надовго». Взяв орчик до рук, і пес заляпав вовка за задні ноги, а господар б'є. Якось вдарив по ногах та й вломив му єдну ногу. Але як зачало дуже вовка боліти, роздер сардак та й ледве втік. Та й так ся з псом забавили.

Єдного разу в неділю файно сонце гріє, а пес каже до господаря, що піде собі трохи в поле подивитися. А господар каже: «То йди». Та й пес побіг. Оббіг поле вже всюди та й прийшов знов аж під ліс. А той вовк шкутильгає та й дивиться на пса, що аже пес має файний гайштук, що йому господар купив за то, що він йому добре пильнує господарства. І вовк уже не хоче приступати близько, бо боїться його. А пес питається вовка: «Чому не приступаєш ближче до мене?» А вовк каже: «Та як до тебе приступати, коли ти уже зістав війтом у селі, маєш зверхність, можеш мене набити». А пес каже: «Ходи, не бійся». А вовк каже: «Ая, аби-с ще так мене бив, як тогди з господарем своїм?» І вовк обернувся і назад побіг у ліс, а пес помалу пішов собі попід ліс окопом.

Дивиться, а з ліса біжить корова. А пес питається її: «Чо ти так, моргулько, тікаєш?» А корова каже: «От набіг якийсь вовк та й хотів мене розбити, а я ся його напудила та й тікаю». А пес каже: «Ану вернися там, я ся подивлю, який то вовк». І корова вертається, а пес іде з нею таки на то місце, де вона ся пасла. Прийшли вони близько, і сказав пес до корови: «На тобі мій гайштук, бо вовк буде так мене ся бояти з гайштуком». Взяв здоймив з себе гайштук і заложив корові на риг. Приходить ближче до вовкові та й кличе до себе. А вовк не хоче приступити. Пес каже: «Не бійся мене, я вже ласку утратив у свого господаря, дивися, що вже і минтиля не маю — гайштука. Я уже буду з тобов тепер, та возьмим розбиймо тоту корову оба, та й ти будеш їсти м'ясо, а я буду кості обгризати». І вовк кинувся на корову. Пес вовка заляпав за хвіст, а корова обернулася і пробила вовка рогом. І він втік у ліс, уже вилизується, що його болить. А пес з коровою пішли собі додому!

Прийшли вже в село, а пес каже: «Дай мені гайштук мій, бо я так не прийду перед свого господаря». А корова не хоче йому дати, каже, що

він їй подарував. А пес каже: «Як не хоч дати мені по добрій волі, то я тебе буду позивати».

І запізвав її до старого коня, що вже через ціле своє життя возив тому господареві воду. За пару днів дістали фирлядунки і пішли обоє на термін. Прийшли. Почитав їх. І пес розказав, як він оборонив корову від смерті. А кінь став та й думає над тим та й каже до корови: «То таке, корово! Якби не пес, то би давно нас вовки з'їли. А гайштук йому маєш віддати, бо то тільки його заслуги».

І корова віддала йому гайштук, перепросила його, а за кару мала йому давати через цілу зиму по дві літри молока.

Вовк та вовчиця

Розмовляли одного разу вовк з вовчицею.

«Погано тобі, вовче, живеться»,— каже вовчиця. «Чому?» — дивиться на неї вовк. «Ти все по кущах ходиш, від людей ховаєшся».— «Гм,— пробурчав вовк,— але ти також від людей ховаєшся...» — «Ні, я де хочу, там і ходжу, і ніхто мене не бачить».— «Брешеш ти, голубонько! — не погоджується вовк.— Тебе бачать люди так само, як і мене».— «Вір, не вір, я правду кажу»,— відповідає вовчиця. Покрутив головою вовк та й каже: «Коли так, то давай перевіримо. Я заховаюсь у кущах, а ти йди у поле. Побачим: помітять тебе люди чи ні?» — «Добре,— каже вовчиця,— подивимось!»

Пішов вовк у кущі, а вовчиця вийшла у поле. Побачили її орачі і почали гукати: «Вовк, вовк!..»

Почув це вовк у кущах, що його згадують, і дременув у ліс. Біжить та й думає: «Цікаво, вовчиця в поле вийшла — і нічого, а я в кущах сидів — і мене побачили!..»

Догнала його вовчиця, запитує: «Ну що, чия правда?» Віддихався вовк та й каже: «Твоя правда. Нічого не скажеш!.. Якби не перевірив, ніколи б не повірив».

Ворона і гадина

Одного разу поклала собі ворона на дереві гніздо і нанесла яєць. А у тім дереві, у споді у корінню, мала і гадина гніздо. Але ворона висиділа молоді і ходила шукати молодим поживлення. Далеко лігала і збирала, що могла, аби погодувати діти. Приходить вона одного дня до гнізда, дивиться — бракує одного вороняти. Що би се було? Но дуже їй жаль було за дитинов, але що мала робити? Другого дня забракло знов одного вороняти. І так за тиждень не стало і одної дитини. Дуже лементувала ворона, що якийсь злодій так виїв її діти, що она не виділа, але не могла на то ніц порадити. Но мусіла она наново нестися і сидіти.

Висиділа она знов молоді, пішла їм шукати поживи. Приходить — знов бракує... І так раз по раз пропадало по вороняті, що лишилося лиш одно. Але як мало пропасти посліднє, то ворона зловила злодія. Сіла она собі на друге дерево і дивиться, хто буде іти до гнізда, та й побачила, що та гадина, що мала гніздо у корінню, вилізла на дерево і з'їла її дитину.

Думала ворона і гадала, а трудно було того злодія вигнати. Але видів то Лис і зараз їй порадив: «Тут,— каже,— зараз прийде князівська дочка купатися до ріки, і як буде з себе одєжу здоймати, то буде мати на шії злотний ланцюжок. Ти коби-с тот ланцюжок озьмила у дзьоб і занесла до тої нори гадячої, то буде добре».

І так ворона зробила. Але слуги уздріли, що ворона ухопила ланцюжок, і надзирці, надзирці та й дивляться. А ворона спустилася до гадячої нори і там упустила ланцюжок, а сама відлетіла на друге дерево і дивиться з вершка, що то з того буде. Слуги надійшли до того дерева до коріння і дивляться у нору, а там ланцюжок блищить си. Але що трудно було його дістати, то мусіли копати і добули при тій нагоді і гадину та й її убили.

Так-то ворона позбулася свого тяжкого ворога і уже собі дальше мешкала у своїм гнізді спокійно.

Вовк і кобила

Жив-був вовк. Старий він став і слабий. А їсти ж треба!.. Пішов він їжу шукати. Блукав собі, блукав та й стрів лисичку. — Лисичко, лисичко, я тебе з'їм.

— Не їж мене, вовчику-братику, я тобі пісеньку заспіваю, таночок станцюю.

Почала вона співати медовим голосочком, пританцьовувати ніжками. Дивився старий і заснув. Прокинувся, а лисички-сестрички й духу не чути. «І нащо мені така самодіяльність?» — подумав сіренький і поплентався далі.

Бачить — на поляні кобила пасеться. Зібрав останні сили старий розбійник і каже люто:

— Я тебе з'їм, кобило!

А та перелякалася, трясеться вся й відповідає:

— Я не проти, вовчок-сірячок, але не можна мене їсти.

— Чому? — зацікавився сірячок.

— Ось на, почитай,— сказала кобила і підняла ногу. Підійшов вовк, глянув зацікавлено, а кобила йому копитом як дасть — так і посипались іскри з очей. Довгенько не міг прийти в себе старий. А як очуняв, подумав: «Ото дурний! Неграмотний, а поліз читати!..»

Кривий вовк

Перед святим Николаєм сходяться вовки на Чорну гору, там каже їм святий Николай, котрий має що з'їсти за цілий рік. Був межі вовками і один кривий вовк. Він усе приходив на самім послідку, а як прийде, то пхається на самий перед, аби йому святий Николай сказав, що має з'їсти. Тоді Николай каже: «Іди, там пасеться стадо свиней, а межі ними є одно криве, то маєш з'їсти». Приходить вовк ід свиням та й каже: «Я се криве маю з'їсти». — «Добре,— кажуть свині,— але вперед викопай яму глибоку, а потому будеш їсти, бо з нас, свиней, світяться кості на великодні свята, а ти будеш кидати по полю? Потому, як із'їш, та й кості скидаєш у яму, прикидаєш їх землев та не будеш мати гріху». Викопав вовк глибоку яму та й каже до свиней: «Тепер я вже буду їсти». Свині трутили його в яму, а сами утекли. Заки вовк виліз з ями, то вни були вже в селі.

Чекає вовк голоден цілий рік. Аж знов перед Николаєм прийшов на Чорну гору. Перепхався він на самий перед і каже до святого Николая: «Скажи мені, що я маю з'їсти за сей рік?» Тоді Николай каже до него: «Іди, там над ставом пасеться стадо гусей, а межі ними є одно криве гуся, та то маєш з'їсти». Прийшов вовк над став і каже до гусей: «О, се я криве маю з'їсти». Тоді гуси кажуть до вовка: «В нашого газди ниньки весілля, а ти як з'їш гуся, то ми будем ся смутити; уперед нам заграй, аби ми погуляли, а потому будеш їсти гуся». Гуде вовк на губу, а гуси наоколо него крутяться; обкрутилися так два рази, знялися й полетіли, а вовк сам лишився.

Чекає вовк знов рік голодний. Перед святим Николаєм прийшов він на Чорну гору і знов перепхався на самий перед. А Николай каже до него: «Іди, там сама кобила пасеться, то маєш її з'їсти». Прийшов вовк до кобили та й каже їй: «Я тебе маю з'їсти». Тоді кобила каже до него: «Мене газда лиш підкував, я ще навіть йому не відробила за підкови; розкуй мене, підкови склади, а газда прийде та й собі забере підкови». Тоді вовк бере задню ногу; лиш хотів зубами злапати підкову, а кобила ударила його ногов по голові. Вовк лиш перевернувся, а кобила побігла тим часом додому. Лежав він так зо дві години, заким відійшов. Потому встав та й пішов в ліс.

Ішов чоловік рубати бильні до ціпа; але дивиться, іде той вовк. Він став тихо у корчі, взяв бильень у руки та й чекає. Але йде вовк попри корч та й каже сам до себе: «Ой, господи, взяв би-с добрий бильень та мене покигнув дурного». Як чоловік учув то, вискочив з корча і вдарив вовка через плечі. Вовк настрашився і утік. Вибіг він у поле та й каже сам до себе: «Ай, боже, як ти на мене завзявся. Я лиш сказав, а ти вже й зробив!»

Ведмідь у наймах

Раз ведмідь бродив по лісі і побачив чоловіка, який гнув дуги. Підійшов він до чоловіка й каже: «Найми мене до себе дуги гнуть». Дядько й каже: «А скільки ж ти хочеш?» Ведмідь і каже: «Нічого я не хочу, а тільки клади мене у твоїм садку біля вуликів, бо в мене дуже кожа свербить; хай вони мене покусують, може, не свербітиме». У дядька були вулики. Дядько згодився.

Пішли додому. Дядько ліг у хаті, а ведмідь у садку. Тільки що все надворі затихло — ведмідь поїв мед і пішов геть прямо в ліс.

Дядько ранком устав. У садок — а там ні ведмедея, ні бджіл, ні меду...

Мишача рада

Водній хаті здох котик. Між мишами настала велика радість, бо гадали, що вже тепер безпечніші будуть.

Не довго тішились — газдиня придбала собі другого. Сей зараз забрався до мишей; що котру зловить — зараз удушить. Настав великий переполох між мишами. «Новий кіт! Новий кіт! — закричали гуртом. — Треба його конче позбутись, бо ні одна не останесь живою». — «Але як стратити його?» — закричали одні. «Я пораджу», — сказала маленька. — Прив'яжім йому до шийки дзвіночок, тогді здалека будемо чути, як він біжить; от і поутікаємо». — «Дуже добра рада», — сказали другі і почали з утіхи скакати. «Але котра завісить котикові дзвіночок на шийі?» — спитала одна мишка.

Усі поглянули одна на другу і замовкли; не найшлась така відважна. А кіт тимчасом як ходив, так і ходить без дзвіночка та ловить миші одну по одній.

Війна пса з вовком

Прибіг вовк до села і каже псові: «Давай будемо друзями».

Пес друзів не мав і згодився. Почав вовк приходити до нього в гості. Розповідає, що нового в лісі, а сам роззирається по подвір'ю. Подивився і пішов. Пес заснув. Але чує: баран кричить. Пес відкрив очі, бачить: вовк тягне барана з кошари. Пес загавкав. Господар вибіг з хати, вхопив пательмагу і так змастигав вовка, що той не лише барана лишив, а й сам ледве втік.

Вовк прибігає до лісу, скликає звірів і виповідає псові війну. Але війна має бути не в селі, а в лісі. Вовк взяв собі ведмедя, свиню дику, лисицю, а пес не має з ким йти воювати. Просив вола — боїться, просив коня — не йде. Пес зажурився. А тут підходить до нього когут: «Чого ти, песику, журишся?»

Пес розповів. Когут закликав гусака, качку, котика — і військо готове. На другий день зібралися на війну. Каже, когут: «Як будете доходити до лісу, то робіть великий гук».

Ще не дійшли до лісу, як пес загавкав, кіт занявкав, когут закукурікав, гуска гелгає, качка квакає. Вчув ведмідь такий крик і каже: «Величезне військо йде. Де я подіюся?»

І виліз на дуба. Вовк думає: «Як ведмідь боїться, то що мені робити?» Сховався за корч. Свиня дика зарилася в торішне листя, а лисиця у нору, під корінь.

Прийшло псове військо під дуба, і когут запіяв. А звірям здається, що він каже: «Є вони тут!» Качка заквакала, а їм здається, що говорить: «Так! Так! Так!» Гуска загелгала, а їм причувається, що питає: «Де? Де? Де?»

Кіт занявкав, а дика свиня махнула хвостиком, бо комар вкусив. Кіт думав, що це миш, скочив до хвоста. Свиня дика спудилася, що кіт хоче її з'їсти, і втікати. Кіт зі страху вискочив на дуба, а ведмідь думав, що хоче його їсти, і впав на вовка. Вовк утікати. Лис вискакує з-під кореня і драла... Пес за ним. Але не зловив, лише відкусив кавалок хвоста.

Так закінчилася війна. Але між псом і вовком нема миру і дотепер.

Не впусти рака з рота

Летіла ворона понад морем, дивиться — лізе рак. Вона хап його та й понесла через лиман у ліс, щоб, сівши де-небудь на гіллі, гарненько поснідати. Бачить рак, що приходиться пропасти, та й каже вороні: «Ей, вороно, вороно, знав я твого батька і твою матір: славні люди були!» — «Угу!» — каже ворона, не роззявляючи рота. «І братів, і сестер твоїх знав,— каже рак,— що за добрі люди були!» — «Угу!» — гугнить ворона, а рака кріпенько держить. «Та вже хоч вони і гарні люди,— каже рак,— а тобі не рівня. Мені здається, що й на світі нема розумнішої над тебе!» — «Еге!» — крикнула ворона на весь рот і впустила рака в море.

От тим-то, як кого одурять хвалою або улесливою річчю, то люди й кажуть: «Упустив рака з рота». А як кого остерігають, то кажуть: «Гляди, не впусти рака з рота».

Вовк і чоловік

Раз зустрів вовк жебрака й каже: «Я тебе з'їм!» — «Мене? Видиш, який я худий,— кістки та кожа. Не посмакує тобі м'ясо... А я тобі пораджу, кого з'їсти». — «Кого?» — «В лісі люди рубають сяги. Добре дивися, від котрої сокири найдалі летять тріски. Того й вибери, бо у нього смачне м'ясо».

Побіг вовк у ліс, виліз на високого бука — й дивиться. Ага! Увидів молодого парубка — і давай підкрадатися до нього. «Я тебе з'їм!» — «Хочеш мене з'їсти? Но, мало почекай, доки ся помию... Я не звір, мені треба приготуватися до смерті». — «Но, готуйся, лиш скоро!»

Чоловік вирубав собі палицю, взяв сокиру й іде. «Давай, вовче, мені хвоста, най руки повитираю».

Чоловік обвив хвіст довкола лівої руки, а правою стиснув палицю і — бух! Бух! Бух! Вовк реве: «Йой, пусти ня, пусти... Я вже не хочу тя їсти. Лиш дай мені щось перекусити, бо-м дуже голоден».

Пустив чоловік вовка. Прийшли до колиби, наклали ватру, напекли риби... Вовк їсть. «Дай ще», — просить. Чоловік дав йому ще, а далі кинув і кавалок хліба з сиром.

Рушили люди додому. На небі світив місяць. Проходили біля води й у воді видно було його відбиток. Вовк думав, що то сир. «Ци можу взяти тот сир?» — «Можеш, айбо мушиш вихлебтати всю воду». Вовк хлебче, хлебче... Уже його й прошпарило. «Йой, далі не можу». — «Хлебчи, хлебчи!»

Вовк мало не здох, а до сиру так і не дохлебтався. Дійшли додому. Чоловік кличе вовка до хати. «Ходи погрієшся». — «Я не піду. Боюся».

Чоловік дав йому їсти, а вовк як увидів, що то люди такі щирі, то вже ніколи не гострив на них зуби.

Гадюча голова і хвіст

Гадючий хвіст сперечався з гадючою головою над тим, хто з них має ходити наперед. Голова говорила: «Ти не можеш ходити наперед, бо ти не маєш ні очей, ні вух». Хвіст казав: «Але я зате маю силу, я тобою киваю. Захочеться мені обкрутитися довкола дерева, то й з місця не кинешся!» Тоді голова каже: «Но, то розійдімся!»

І відірвалося тіло від голови й полізло наперед. Та ледве відлізло подаліше від голови, натрапило на щілину і впало до неї.

Старий дуб і діброва

Молодою зеленою дібровою їхав віз із сокирами. Жахнулися молоді дубчаки від страху, так і гнуться до матері-землі. Шкода ж їм кидати сю землю, де молоде їх коріння переплуталося зі старими коренями їх дідів-батьків, де їм про світ божий рання пташка щебетала, де трава така пишна та вода така чиста... Тремтять дубочки та плачуть.

А старий дід — дуплистий дуб — потряс своїм верхів'ям, похитав зеленою головою та й промовив ласкаво до онуків:

— Чого ви жахаєтесь, чого плачете?

— Як же нам не плакати, як не журитися,— загомонила діброва,— та ж нашого ворога безлік, положимо буйні верхи наші молоденькі на святую землю.

— Ой дітоньки, нерозумні ви ще, бачу, та й досвіду не маєте. Чого вам лякатися? Хоч ворогів багато, але нема між ними нашого брата. Ні коло одної сокири нема топорища. Затямте собі: коли між нашим ворогом нема нікого з нас, то ніякий ворог нам не страшний!

Чоловік, вовк, дикий кабан і ведмідь

Іхав чоловік із гаю. Стрічають його вовк, ведмідь і дикий кабан та й кажуть:

- Ну, що ми тобі, чоловіче, скажемо?
- Кажіть,— каже чоловік.
- Ми,— кажуть,— силу маємо, позич нам хитрощей.
- Я б вам, братця, позичив, дак дома висить на кручку. Знаєте що?
- А що?
- Я вас оставлю, а сам з вовком пойду додому по хитрощі.

Дойшов до дому і каже вовку:

- Отут ти подожди, а я пойду у хату.

Вовк остався, а той чоловік пойшов у хату, взяв ружжо да й убив його. Тоді вернувся він у хату, набрав сала і ковбас і пойшов туди — до коня. Прийшов туди, наклав огню і пряже сало і ковбаси. Стало воно пахнеть, а ведмідь і питає:

- Що це таке пахне? Дай і мені!

А чоловік показує йому пальцем на кабана і каже:

- Ото,— каже,— воно. Пойди його вбий! Ото з того таке смашне.

Ведмідь, недовго думавши, викрутив дуба да й убив кабана. От той чоловік бере його смалить, і тільки прижарить його, сало пригорить і запахне, а ведмідь і рве його.

- А,— каже чоловік,— подожди, поки осмалю!

— Хіба,— каже ведмідь,— ти мене прив'яжеш, а то я не витерплю: таке воно смашне...

От той чоловік його прив'язав до дуба і питає:

— А що, чи кріпко я тебе прив'язав? Попробуй, чи одірвешся? Ведмідь попробував.

- Кріпко,— каже,— тепер не одірвусь!..

От тоді чоловік узяв сокиру, убив ведмедя да тоді й каже:

- Оце вам усім трьом хитрощі.

Як вовк гусям грав

Раз іде собі лісом неситий, спустив голову до землі і нюхає, а часом підійме вгору і дивиться кругом, чи нема десь чим поживитися; а такий голоден, що вже ледве на ногах волочиться.

Раз, на його щастя, увидів на полі громаду білих гусей і просто до них звернув.

Гуси як увиділи голодного вовка, що до них повертає, то зачали межі собою живіше розмовляти та знімати голови в його сторону. Наперед тієї гусячої громади виступив найстаріший сірий гусак і каже до вовка: «Що хочеш, пане вовче, і кого тут глядаєш?» — «Я вас, гуси, поїм»,— каже голодний вовк ледве чутним голосом.— «А яке маєш право нас поїсти?» — запитався старий гусак. «Я дуже голоден і зате маю право вас поїсти».— «Добре, пане вовче,— озвався поважним голосом старий гусак,— ми тобі не боронимося, бо знаємо, що більший меншого все має пожерти, але і то знаєм, пане вовче, що найбільшим грішникам перед смертю послідною волю сповняють».— «Яке то ваше послідне бажання? Скажіть, то сповню»,— сказав вовк. «Ми добре знаємо, що ми мусимо погинути, то просимо, пане вовче, щоби ти нам заграв яку ноту, щоби ми ще в послідній раз затанцювали».— «Я вам заграю, але пильнуйте чимскорше танцювати, бо я дуже голоден».— «Грай, грай, якої найліпше знаєш». Вовк зняв голову догори, зажмурих очі, бо свою музику знав напам'ять, без нот, і зачав бреніти, а гуси почали гагати і бігати одна по другу, лиш раз!..— і знялися вгору на крила та полетіли. А коли вовк скінчив свою музику, подивився навколо себе, за гусьми, а гуси вже далеко.

Голод не тітка, як каже прислів'я. Вовкові голод докучає. Вже і не дивиться на нічо, а просто близь до села іде, щоби щось скорше знайти попоїсти. І так надібав на полі одного коня. І каже до коня: «Но, коню, я тепер тебе із'їм, бо я дуже голоден».— «Я тобі, вовче, не забороняю, щоби ти мене їв; і маєш право»,— сказав кінь.

Вовк дуже втішився симпатією до коня і що знову добре собі зажие, бо кінь не полетить так, як гуси. «Но, коню, лягай собі на землю, найтя їм»,— каже вовк. «Зараз будеш їсти,— сказав кінь до вовка,— лиш наперед добре собі роздумай, чи можеш мене із'їсти разом із підковами, бо я і сам не знаю, чи я маю підкови на ногах, чи ніт; то хіба би ти,

вовче, подивився на мої задні ноги, бо я не виджу сам».

Вовк прихилив голову коневі до задніх ніг, щоби добре придивитися, чи є в коня підкови на ногах. Кінь зараз обома йогами вдарив вовка по зубах так, що вовк лиш перевернувся далеко позаду. А коли вовк прочунився, то кінь був уже далеко.

Іде вовк дальше полями і стрічає на полі лошака і каже до нього: «Я тебе, лошаку, із'їм». — «Можеш мене відразу зачинати їсти, але знаєш добре, що мені мусиш наперед заспівати «вічная пам'ять», доки я ще жию, — сказав вовкові лошак, — бо як мені не заспіваєш, то тоді мною удавишся». — «Лиш тільки? — сказав вовк. — То я тобі зараз заспіваю!..» — «Но, зачинай, бо много часу не є», — сказав на то лошак.

Вовк зажмурих очі і завив «вічная пам'ять» на цілу околицю. А коли доспівав і подивився докоола себе за лошаком, то за лошаком вже давно слід застив.

Вовк був дуже розгніваний сам на себе, що дався дурному лошуківі обманути, та іде собі дальше дуже голоден і засумований, що була нагода попоїсти смачного м'яса, а до цього часу не вдалося. А коли надійшов над один берег, то звідтам увидів, що під берегом в болоті лежала громада диких свиней. Він приблизився до них і вже не знав, що казати, лиш лакомо дивився на тучні свині.

«Що хочеш від нас, пане вовче?» — перебила стара свиня тоді, коли вже вовк розняв рот та хотів щось сказати. «Я дуже голоден, то хочу вас поїсти», — сказав нарешті вовк. «Добре, — згодилася стара свиня, — ми тоді дамося поїсти, але нас мусиш наперед висповідати, бо ми, свині, дуже грішні і не хочемо без сповіді повмирати». — «Як я можу вас сповідати, коли я на попа не вчився і ним не був ніколи?» — «То не є хиба, що ти не був попом. Я тебе навчу; лиш ти стань над берегом, а ми всі одна за другою будемо у тебе сповідатися від своїх гріхів».

Згодився на то вовк і став над берегом та чекав, як то свині будуть сповідатися.

Свиня розігналася і вдарила вовка головою у черево, так що вовк лиш покотився долі скалою. По хвилі ледве витягся на берег, але свиней вже нігде не видів. І знову забрався до лісу.

Іде вовк лісом та й дивиться. А там чоловік рубає дрова. Коли приходить ближче до чоловіка, то знайшов під корчами торбу з хлібом і ковбасою, що чоловік там сховав собі на полуденок. Вовк наперед поїв хліб, а ковбасою грався і верг так ковбасою угору, що ковбаса завислася на галузу на корчі. І вовк хоч як спинявся та підскакував горі корчем, але не міг досягнути. Тоді зачав голосно вити і сам до себе сказав: «О, який я дурак! Чи мені було гусям грати, коли я не музикант?!.. Мені було їх поїсти! Чи я мусив бути кобилі за коваля, коли я ковальства не вчився і на

коваля не родився?!.. Або я мусив бути лошати дурному за дяка і співати «вічная пам'ять», коли я не дяк?!.. Чи мені було свиві сповідати, коли я на попа не учився і не такого роду?!.. Та не мав права свині сповідати!.. А тепер мені було такою доброю і смачною ковбасою гратися?!.. Мені було б хоч ковбасу поїсти наперед! А я послідній дурак! Мене треба було добре набити, то я мав би більше розуму!..»

Як чоловік учув за плечима вовка, що він там собі потихо виє, взяв собі у руки читавоє поліно і придивлявся із-за корча та увидів, що вовк його торбу випорожнив і дивиться угору на корча за ковбасою. Закрався потихо із-за корча і хопив вовка за хвіст і зачав бити...

Як ворона дістала зі дзбанка води

Дві ворони ходили глядати води, бо їм ся дуже хтіло пити, та не знайшли нігде. Нарешті знайшли десь на кошарі в дзбанку. Та не могли дістати, бо було глибоко.

Єдна ворона полетіла собі далі. Друга ся взяла до дзбанку метати каменики, жеби вода наверх вийшла, і напилася.

Мавпа і її діти

Яка школярська наука?

Трафілося раз, що мала мавпа п'ятеро молодих, збирала їм по лісі їду і носила. Раз під осінь не стало вже ніяких овочів у лісі. Питали діти матері, що вони будуть відтепер їсти? Мати сказала їм, що тепер нема вже нічого, лиш оріхи; то найсолодший на теперішній час овоч.

Зібралися вони всі п'ятеро одного рана, вилізли з дупла і пішли до лісу шукати оріхів, бо мати говорила їм, що вже нема тепер другого овочу. Знайшли оріхи, але в лупині. Почали гризти, але то було гірке. Кажуть: «Та наша мати хіба божевільна, коли говорить, що нема солодшого понад оріхи!? А то таке гірке!»

Прийшли ввечер до дупла і кажуть матері, що знайшли оріхи, але їх не можна їсти, бо дуже гіркі. Мати відповіла їм на те, що вони не їли оріхів, бо оріхи солодкі. Каже їм: «Поведете мене рано туди, де ви їли оріхи». Відвели вони рано матір під оріх. Мати взяла оріх, розкусила, виймила зерно і дала їм та питає, чи гірке. Вони кажуть, що се солодке, а те, що перше розкусювали, було гірке. Та й зачали говорити, що їх мати мудра, бо дала їм їсти зерно, а не лупину.

Так і школярська наука: така спочатку гірка, як на орісі лупина, але як вивчатся і здобудуть собі хліб, тоді заїдають зерно з оріха.

Така то приповідка.

Бійка вовків із свиньми

Здибався вовк з пацюком та й каже вовк до пацюка: «Я тебе маю з'їсти». Пацюк каже до вовка: «То моя річ». Тоді скочив вовк до пацюка та й до карку; а пацюк вовка за ноги. Як зачав торгати, взяв під себе, ледве вовк вирвався. Як ся вирвав та й каже: «Чекай, я тобі покажу; я собі закличу кілька вовків, та й ми тебе роздерем». А пацюк каже: «Ну, ну, добре». Тоді вовк як завив. Прибігло д нему з десять вовків та й кажуть: «Чо потребуєш?»— «Тут я казав пацюкові, що маю його з'їсти, а він мене як лапнув попід спід попід черево, я ся ледве вирвав». Кажуть вовки пацюкові: «Ми тебе зараз роздерем». А пацюк тоді каже: «Що вам з мене одного? Я прикличу зараз ще хоть зо штири». Пацюк як зафугів, то прибігла д нему ціла бурса свиней. Та й кажуть свині до пацюка: «Що потребуєш?» А пацюк ся відзиває до них: «На мене напала лиха дзвір і хоче мене з'їсти. Може би ви нас розсудили?»

Свині тоді як зачали за вовками гнати, як злапали двох вовків, як зачали їх рвати, то ті решта вовки як утекли та й кажуть одні до других: «Ци треба нам такими дурними бути, щоби нас один пацюк десятьох змудрував? Нам ся на то не було дивити, що він казав, що «Я вам прикличу штири, аби-сте мали що більше їсти» — але було нам його розірвати і з'їсти. Отже, тепер, вовку, ми тебе маєм з'їсти, що ти не знав, як ся застосувати».

Казка про чоловіка та Данила-бурмила

Пішов одного разу чоловік у ліс по дрова. А серед цього лісу була поляночка. Якраз по середині полянки і проходила дорога, котрою повинен був іти чоловік. Чоловік сидів на возі та курил люльку. Враз його віз зупинився. Він ніби проснувся, вдарив коня батогом, але той затупцював на місці, настороживши вуха, дивився кудись у ліс. Чоловік зліз із підводи, оглянув поляну. Аж дивиться — на нього суне ведмідь.

— «Чого ти тут шукаєш?»— запитав його чоловік.— «Та я ховаюся!»— відповів Данило-Бурмило.— «А від кого?»— «Знаєш, що не від вас, людей, а від холодної зими, котра скоро, мабуть, прийде. Її тільки я і боюся».— «Що тобі зима? Ти сильніший зими!» — «О, якби я міг вхопити її у свої лапи, я б її роздавив та й не голодував би більше».— «Ну, просто дивно, що і ведмеді постять. Лиш пости, Данило-Бурмило, за свої гріхи. Їх у тебе немало. Много ти овець поїв!» — «А ти не ріжеш овець? Ви, люди, лиш нас видите! Я кормлюсь лиш малиною і розриваю лиш малих тварин, котрі вам шкоду роблять. Но коли я голодую, я мушу взятися і до овець. Правда, цим роблю вам шкоду. Но повинен я з голоду загинути? А під зиму мені то і біда. Ви звезете додому урожай, купите теплий одяг, навезете дров. Над вами зима може свистати. Но у мене нічого немає на зиму, хоть шерсть і виросла, а вона мене від холоду не обстереже. Тому я і шукаю собі теплої барлоги».— «Барлогу ти знайдеш; а чим кормитися будеш? Чим прикриєшся?» — «Ми, ведмеді, не люди. Нам зимою їсти не потрібно. Ми тоді спимо. От я тучний. Взимку наше тіло живиться своїм жиром. Коли б я не був тучний, не пробудився б я весною. А так хоч із кожею та костями, но однако пробуджусь. Було б тільки тепле житло» — «Ходи до мене. Я тобі їсти буду давати, і в теплому спати будеш; лиш влітку будеш стерегти у мене бджіл».

Погодився Данило-Бурмило, сів на підводу, та й привіз його хазяїн до себе. Хазяйка дала йому поїсти масного борщику, а потім хазяїн повів його у хлів. В хліву було темно, як у барлозі темної осінньої ночі. Тут Данило-Бурмило та й начав думати, який він щасливий, що влаштувався

у хазяїна; нічого не буде робити, а влітку, що там постереже бджіл, часом і меду лизне — і все піде гаразд.

Але довго ведмедю жити не прийшлося у хазяїна. Коли хазяйка принесла йому їсти, за нею прискочила собака та мало не заїла його. В другому хліві були корови. Вони все фурчали на нього та сердились, що йому аж страшно стало. Всі його тут ненавидять; ще на шиї товстий ланцюг, не можна і погуляти, як бувало колись у лісі. От і вирішив він просити хазяїна, щоб той пустив його в ліс,— лиш на одну годинку. Хазяїн послухав ведмедя та й пустив його з хліва у двір. Ведмідь протягся, виїшовши з теплого хліва на холод, знову зіщулився та й каже хазяїнові: «Дякую, добрий чоловіче, що ти мене прокормив, але дальше я тут жити не можу».

Не встиг хазяїн і опам'ятатись, як ведмідь уже далеко побіг попід ліс, а дальше звернув із дороги в ліс. В лісі він сів відпочивати та й сам до себе каже: «Краще голодна воля, як сита неволя!»

Яку кару чоловік придумав вовкові

Раз була єдна пара: муж і жона. Жона була дуже джанглива і все ся вадила із своїм газдою. На біду прийшов вовк і з'їв чотири вівці з кошари. Газда ся бояв жоні того повісти, бо знав, ож, кедь повість, та підла буде його вечеря, айбо затаїти не мож було. І тако він смиренно каже своїй жоні: «Ай, жінко, не добре ся у нас стало». Жона звідать ся: «Што такое?» — «Я би-м тобі повів, айбо ти будеш дуже сердита». Жона звідать: «Што тото? Што тото?» Тогда газда каже: «Та прийшов вовк у кошару і з'їв чотири вівці». Тогда жона зачне: «А бодай би-сь ся, газдо, був не скольчив, такий ти у мене газда! Так то мені загородиш кошару! Готова праця пропадать!»

На то каже газда: «Цить, жоно, перебудемо ми тото; там шкода, де худоба». І тогда взявся, пішов до сусіди і позичив єдно залізо, із котрим вовки імають, і так підставив на тото місто, куди вовк зайшов, і лишив там на ніч.

Рано прийшов позирати і видить, ож вовк ся імив у залізо, і дуже ся зрадував, ож вовк ся імив. І так біжить ід жоні і каже: «Ой, жінко! Я би ти щось повів, айбо то не такое, ги учора». — «Но што тото? До чорта ти все мені якісь новини приказуєш!» — «Ану ж, слухай, я вовка, котрий вівці поїв, імив!» — «Ци ціле?» — «Іди, позирай!»

Жона пішла, і видить вовка у залізі, і каже: «Хвала богу, што-сь го ймив. Тепер ци знаєш што? Тепер удумай таку кару, аби усе жив — аби ся усе мучив». Газда каже: «Та што би тото було? Кедь му їсти не дам, іздохне з голоду, скоро здохне. Кедь го бити буду — і так іздохне од битки». Тогда жона каже: «Што мені до того!.. Дам ти три дні, удумай таку кару, ге-м ти казала».

Газда пішов і думать, і думать. Далє так собі гадать: «Та ци треба більшу кару, ги моя!.. Удколи-м ся оженив, усе живу, але-м бідую. Та май ліпше буде, кедь я і вовка ужеию».

Тогда біжить ід жоні і каже: «Та уже кара на вовка готова! Нич не вчиню із ним, лем го уженю; буде жити і усе бідувати!»

Нерозумне кошеня

Принесла кицька мишеня і каже кошеняті:

— Ось тобі, грайся, учись миші ловити.

І пішла. Кошеня торкнуло лапкою мишку раз, удруге. Лежить мишка і не поворухнеться. Схопило злегка зубами, а мишка:

— Ой, ой! Мені ж боляче!

Кошеня розціпило зуби, а лапою мишку тримає.

— Відпусти мене,— просить мишка.

— Не можу,— каже кошеня,— мене мама буде сварити.

— Моя теж сваритиме, якщо я не прийду.

— То твоя мама, а то — моя! Вона буває дуже зла, як розгнівається,— каже кошеня.

— А що ти зі мною зробиш?

— Повчусь, як миші ловити, а тоді мама прийде, скаже, що робити.

— Хіба так учаться? — пропищала мишка.

— А як? — дивується кошеня.

— А так: я буду тікати, а ти наздоганяй — як у квача грають.

— Це цікаво,— погоджується кошеня.

— І дуже весело,— пропищала мишка.— Я як долічу до трьох, ти зразу ж мене відпускай.

І тільки кошеня відняло лапу, мишка шусть — і нема. Як вітром здуло.

Лаяла кицька кошеня. Вуха нам'яла, щоб пам'ятало кошеня науку.

Лис і квасний виноград

Зголоднів лис в ямі та й побіг собі шукати їди. Вибіг з лісу на поле та й звернув до села, може би де роздобув яку курку. Але що то був день і люди всюди ходили, не вдалася штука; не лише не дістав курки, але ще й пси мало го не роздерли. Мусів вертати назад до лісу голоден. Підбігає під ліс, а там сидів лісничий; мав фаний город, а в тім городі красний виноград, засаджений попід, пліт до сонця. Виноград того року зародив сильно, китиці були такі великі й тяжкі, що аж гілля вгинали. Ввидів лис та й думає: «Попоїм хоть винограду, коли нема курки!» Підбіг під пліт, скочив раз, другий, третій — виноград високий, не годен дістати. «Ей,— каже,— я знаю, що він квасний, чого буду за ним дертися?»

Покинув виноград та й побіг далі.

Як полоз убився

В єднім лісі був такий великий гадир, що цілу околицю виїдав людей, і що до него з каноньов стріляли, а єго ся жадні кулі не брали. А як свиснув, то не єден оглух від єго свисту.

Аж єден офіцер казав зробити таке велике люстро і поставив протів него, щоби він в того люстро дивився. А той полоз гадав си, що то другий такий великий йде до него, і доти бився, ся бив, товк до землі, доки ся не вбив на смерть. Він си гадав, же він ся з другим жере.

Миша й жаба

Жили раз миша і жаба. Вони були собі щирими приятелями. Раз каже жаба: «Нині буде весілля на тамтому боці ставу. Підемо туди».

Миша налякалася та тихцем сказала, що вона не вміє плавати. «Е, це дурниця! — відповіла їй жаба.— Я зав'яжу тобі мотузок довкола шиї та перетягну тебе через воду. Лише не бійся!»

Миша повірила жабі та дала все з собою зробити. Так-то зачали вони мандрівку. Та коли знайшлися посередині ставу, надлетів туди великий птах. Схопив мишу і проковтнув її. Потім побачив жабу, що звисала на шнурку. Схопив і жабу та й з'їв і її. Жаба мала ще настільки часу, щоби з плачем сказати голосно: «Ах, коби-то я була не зав'язала моїй приятельці мотузка на шию!»

Отже, нехай ніхто не дозволить зав'язувати собі шнурок на шиї. Хоч би це хотів зробити навіть найліпший приятель і навіть у найкращім намірі!..

Чому зайці сірі

На золотім престолі засів всемогутній володар світу, щоб вислухати просьби різних звірів. Прийшла черга до зайців. Тоді виступив найстаріший з них перед володарем і каже: «Всесильний володарю! Усіх звірів ти оздобив різними гарними кольорами; одному тільки нашому родові дав ти простеньку, сіру одіж. Дай нам іншу шерсть: білу, чорну або хоч рябу, щоб звірі з нас не сміялися». — «Добре, любі дітоньки, — відповів володар. — Хай буде по вашій волі». І тільки все це володар сказав — змінилась шерсть у зайців. Одні дістали кожушок білий, другі — червоний, інші — чорний, ще інші — рябий.

Дуже втішилися зайці. І розбіглися по лісі й по полю. Та тільки де не показалися — зараз побачили їх орли, яструби, лисиці, стрільці та почали за ними ганятись та їх убивати. Насилу вдалось їм утекти в гущавину. «Ой, тяжко жити, — каже найстарший заєць. — Кожний ворог нас тепер бачить, а їх у нас багато. Скоро вигублять вони весь заячий рід. Ходімо до всемогутнього, щоб повернув нам нашу одіж».

Як сказали, так і зробили. Пішли. Вислухав їх володар і каже: «Знав я, що ви знову прийдете до мене. Сіру одіж дав я вам на те, щоб ваші вороги не могли вас так скоро побачити і вас так скоро убивати. Бачите тепер, що це було для вашого добра. Та хай буде по вашій волі. Дістанете знов сірий кожушок, але на вічну пам'ятку вашої немудрої забаганки деякі з вашого роду зостануться в різнокольоровій одежі та будуть жити коло людських хат як свійські зайці — кролики».

І з того часу мають зайці свою давню сіреньку шерсть.

Як птахи обирали собі царя

Гусак каже: «Я — птиця роду хорошого і коліна високого; можу над усею птицею бути царем».

А чапля це почула та й каже: «Гусю, гусю! Ти тільки гильготиш, а царем не можеш бути, бо ти всього боїшся. А я, чапля, роду хорошого і коліна високого, то мені бути царем!»

А чайка, почувши це, й каже: «Чапле, чапле! Ти по болоту ходила, жаби ловила, си — жабоїдка, ракоїдка; не тобі бути царем, а мені: я — роду хорошого і коліна великого!»

А горобець і каже: «Чайко, чайко! Ти тільки кигик та кигик! Ти б мовчала, твоє діло — кужіль та веретено. А я — то можу бути царем!»

А синиця і каже: «Горобче, горобче! Куди тобі в царі йти?! Ти вже не так робиш, як наші батьки робили: на однім стебелину сиділи і одно зернятко їли, дзьобали; а ти тепер чужі коноплі п'єш та ячмінь б'єш... Не тобі бути царем! Лети собі звідси!»

А селезень почув це та й каже: «Я б був у вас царем... Та як йшла синиця за щигля заміж, то я... охрип... Та й досі шавкотю: попортив у горлі. Через це я не можу бути у вас царем».

А орел сидів на дереві та слухав їх розмову. Та тоді як шугне між них!.. Вони всі і порозлітались. І стали його бояться, і оставили його царем. Та так він царем і досі над усею птицею.

Бджоли і медвідь

Дикі бджоли мали гніздо в дуплавім дереві. Довідавшись о тім медвідь і дуфаючи в свою силу, приходить до них і каже: «Ви дрібні і слабкі сотворіння! Дайте мені ваш мед, бо іначе дерево виверну, мед з'їм, а вас видушу!» — «Добре,— кажуть бджоли,—пробуй; сли даш нам раду, ми піддамося».

Медведя розгнівала така відвага бджіл, вткнув він голову свою в дерево і висунув язик по мед, но нараз учув такий біль, що і за свою силу забув, бо бджоли в язик, уха, ніс накололи єго страшно своїми жалами, а він, утікаючи, не слухав, як бджоли кликали за ним: «Пам'ятай, що і малі сотворіння потраплять боронитись!»

Тут така наука: і малими, но сполученими силами можна много доброго зділати і від ворогів оборонитись.

Як лисиця зробила чоловіка багатцем

Був Іван найбідніший в селі, бо лиш мав три курці, і за того ся з нього посмівали і казали, що він багач. А він не мав хати, лиш сидів в за-стайці (колибі) та й там тримав свої кури. Раз приходить лисиця і каже: «Іванчику-багачику, дай мені одну курочку, та покладу тебе на багача». Він дав. Лисиця з'їла курку та й знов іде до нього й каже: «Іванчику-багачику, дай мені другу курку, та покладу тебе на багача». Він дав. Лисиця з'їла і тоту курку. Та знов іде до нього і каже: «Іванчику, дай мені третю курочку, та покладу тебе на такого багача, як сама Горголиця». Дав він, лисиця з'їла. Іде знов до нього і каже: «Веди мене на ярмарок». Він повів, а лисиця каже: «Знаєш, що ти маєш правити за мене?» Він каже: «Ні». А вона каже: «Аби-с правив триста палиць».

Приводить на ярмарок, а йому кажуть: «Що ти хочеш за лисицю?» А він каже: «Триста палиць». Вони дали, він взяв та й пішов. Лишень прийшов під застайку, а лисиця за ним— цуп! Він як пішов, а лисиця поїла тим руки, що її купили, та й утекла за ним. Вона каже: «Бери мене, Іване, на ярмарок!» Він взяв, а вона каже: «Аби-с за мене правив триста рукавиць».

Приходить на ярмарок, а йому кажуть: «Що хочеш за лисицю?» Він каже: «Триста рукавиць». Вони дали, він взяв та й пішов. Лишень він під застайку, а лисиця за ним — цуп! А вона так, як перше, поїла руки тому, що купив, та й утекла. Вона каже: «Бери мене, Іване, на ярмарок та аби-с правив за мене триста шапок». Він взяв, приводить на ярмарок, йому кажуть: «Що ти хочеш за лисицю?» Він каже: «Триста шапок». Вони дали, він взяв та й пішов, а лисиця за ним в застайку — цуп! Вона поїла тому, що купив, руки та й втекла.

Каже: «Бери, Іване, та й ідім до царя в старости!» А то був цар та мав таку доньку, що над неї не було. А то і цар був такий, що над нього не було багатшого на цілий світ. Іван каже: «Та же ми бідні!» А вона каже: «Не бійся того, лиш бери палиці, шапки і рукавиці». Взяли вони та й пішли. Приходять над ріку, а там ся купала царівна на ріці. Каже

лисиця: «Мечім отут все, а вона ме гадати, що то ми ся затопили. Бо ми як прийдем до царя, то він ме казати, чого ми ідем до нього в старости такі бідні. То ми будем казати, що ми були багаті, що лиш хіба цар такий багатий, але нас вода потопила».

Прийшли до царя, а цар каже: «Чого ви, такі бідні, прийшли до мене?» А лисиця каже: «Ми в старости». А цар каже: «Таже ви бідні, а де ж би я дав доньку за вас?» А лисиця каже: «Таже, гм... хіба лиш цар були такі багаті, як ми, але нас вода потопила таки перше». А царівна каже: «Так єсть, тату, я сама виділа, як ся купала, що то таке несло, що аж страх». Цар повірив, бо вона правду казала; вода несла тоті рукавиці та тото, що вони наметали в воду. А цар каже до слуг, аби внесли шовкове лудиння. Внесли, а лисиця каже: «Ні, не таке, краще було в нас». Цар сказав внести срібне. Внесли. Лисиця каже: «Ні, ще краще було в нас». Цар казав внести золоте, що найкраще лудиння в нього. Внесли, а лисиця каже: «Отаке саме в нас було». Цар каже: «Но, коли так, то я дам за тебе свою доньку». Лисиця каже: «Добре». Висватали, зробив цар весілля і Іван таже і своє весілля». А відтак каже до лисиці: «А я тепер де приведу молоду?» Лисиця каже: «Не бійся, ми приведемо до Горголиці». І вибралися. Взяв Іван царівну з собою, та й цар тажож пішов.

Ідуть, а лисиця напереді. Аж пасуть стадарі стадо товару, а лисиця ся питає: «Чиє стадо пасете?» А вони кажуть, що пані Горголиці. А лисиця каже: «Не кажіть, що папі Горголиці, але Івана-багача, бо іде цар Филистин та й вас вистинає». А Іван лиш ся подивив на свою застайку та й прийшов. Іде цар та Іван і бояри, аж стадарі пасуть стадо товару. Питає цар: «Чий товар?» Стадарі кажуть, що Івана-багача. Цар каже: «Добре!» Та й прийшли дальше. А лисиця іде дальше наперед та де знайде слуги Горголиці, та все каже, аби казали, що Івана-багача. «Як не мете так казати, як я кажу, то іде цар Филистин та й вас вистинає». Цар іде та ся все питає: «А чії ви пасете худоби?» А вони всі кажуть, що Івана-багача. Цар все каже: «Добре!» А Іван лиш ся сміє з радості. Аж набігає лисиця до пані Горголиці, а там двори багато крашені, як у самого царя, а слуг та служниць більше, як у царя на весіллі народу було. А лисиця каже: «Чії се хати?» Вони кажуть, що пані Горголиці. А лисиця каже: «Не кажіть, що пані Горголиці, бо іде цар Филистин, то вас всіх вистинає». А Горголиця з печі каже: «Та й мене?» А лисиця каже: «Та й тебе, пані Горголице!» — «А де я вере бих ся сховала?» Лисиця каже: «В дуба». Горголиця послухала та й пішла в дуба. Приходить цар, а то слуги та служниці наварили їсти та пити більше, як у самого царя. А цар каже: «Чії се хати?» А слуги, служниці і лисиця кажуть, що Івана-багача. Сіли за стіл, п'ють та їдять, а далі кажуть: «А де стріляти?» А лисиця каже: «В дуба».

Взяли стріляти в дуба, розстріляли Горголицю в дубі, лиш гній став з

Горголиці. А Іван став паном на Горголичиних маєтках. Отак лисиця за три курці поклала Івана багатим, Так вони жили, доки жили.

Як їжак і заєць бігали наввипередки

Одного разу вийшов їжак з свої нори подивитися на божий світ. Було то так під осінній час, у неділю. І що він собі погадав: «Піду я у поле роздивитися, як виглядає гречка і пшениця!» І пішов. Задумав собі: «Аби коротшою дорогою іти, то піду навправець». Але поза корчем здибав його заєць, що обзирає капусту, чи велика виросла. «Ого-го! — каже їжак. — Скорі сотворіня тут!» — «А ти, — каже заєць, — такий твій рід віддавна, і ти такий! Загинеш з твоїм ходом і з твоїми кривулями, з твоїми кривими ногами!» Але їжака найдужче то узлостило, що він каже, що криві ноги. «Ти, — каже, — мене береш на сміх? Адже як ти такий великий пан, то заложімся, хто кого перемає у бігу». І заклалися у п'ять дукатів... І каже заєць: «Ану, біжім». — «Ні, — каже, — іще ні. Я піду ще додому і скажу жінці, аби знала, де я пішов». А заєць був тому рад, бо був голоден, і думає собі: «І це мені добре буде, бо попоїм капусту, то зможу ліпше бігати».

Приходить їжак до свої нори і каже жінці: «Знаєш, жінко, маю клопіт». — «Який?» Каже: «Заложив-сми ся з зайцем, хто кого перемає у бігу». Та й геть уже розказує за той заклад. «А ти мой здурів, чи що? Що ти ся кладеш до зайця у бігу?» — «Мовчи, жінко, — каже їжак, — якось то буде. Ми мусимо виграти тих п'ять дукатів... Збирайся, жінко, і ходи зо мною разом». Ідуть вони разом, а по дорозі їжак учить жінку, що має робити. Каже: «Ми зараз там приходимо на ниву, і я тебе поставлю у сім кінці, у борозні, і ти маєш на сім місці стояти. Наколи прибіжить д'тобі, так ти маєш казати: «Я вже тут!» А прийде він у тот другий кінець д'мені, то я так само скажу: «Я вже тут!»

Приходить він д'зайцеві і каже: «Ну, я, — каже, — уже готовий». Поставали вони у кінець ниви, і заєць каже: «Маємо бігти на команду; на команду раз, два, три маємо ураз зачинати бігти». — «Добре». І станув заєць у одну борозну, а їжак у другу; і на команду раз, два, три рушили до бігу. Заєць біжить, що сили має, у другий кінець ниви, а їжак зостався на місці. Прибігає заєць у кінець ниви, а там каже їжачиха: «Я уже тут!»

«Агі,— каже заєць,— та аби таке помело, аби мене перебігало?! Ану, пробуймо ще раз!» Заєць скочив знов до бігу. Прибігає у кінець ниви, а їжак ся підоймив догори і каже: «Гов-гов! Я уже тут давно чекаю!» — «Агі! Ану, біжим ще раз!» Прибігає у другий кінець, а то знов є там їжак [а то була їжачиха].

Так бігав він дев'ятьдесять і дев'ять рази, а за сотним разом як по-пробував бігти, кілька сили мав, як ся помоцував, та й насеред ниви — трісь!

Отак ся скінчила справа їжака з зайцем.

Кіт і пес

Було це чи не було, а зустрілися якось кіт і пес. Пес цілий день гасав луками, допомагав пастухові череду пасти, а ввечері гарно вечеряв, що там давав йому хазяїн, і міцно засипав.

От кіт і питає у пса:

— Скажи-но мені, як це так: життя твоє таке клопітне, а їси ти всмак і спиш добре. Тим часом я живу в теплі, без турбот, а проте не маю ні спокійного сну, ні смаку до їжі.

Пес і каже котові:

Потрудись, побігай, а тоді вже обідай;
Поробиш усю роботу, то й поспиш в охоту.

Казка про дідового півника і бабину курочку

Десь за річкою, за лугом, за низеньким перелазом жили собі старенькі дідусь з бабусею. Нікого на білому світі вони не мали. Навіть корівки чи кізочки у них не було. У дідуся був півник, в бабусі — курочка.

Курочка кожного дня несла яєчко. Бабуся продасть яєчко — й виручить гроші на сіль, на мило, на гас. А в діда грошей немає: який йому з півня хосен. Надоїло бабі позичати з свого добра дідові, й каже вона: «В тебе є півник. Най знесе й тобі яєчко».

Та не хотів півник нести яєчко. Розсердився дід й прогнав його.

Стрибнув півень на перелаз, закукурікав і помандрував у світ. Іде дорогами-шляхами, селами-містами, шукає пристанища. Перейшов він через широкий луг, перелетів річку й опинився в густому темному лісі. Зустрічає він ведмедя. Ведмідь і питає півника: «Куда ти йдеш?»

Відповідає йому півник: «Прогнав мене дід, іду я до світлого царя найматися». — «Піду і я! Буде нас двоє, легше до царя потрапимо, легше на службу станемо!» — мовить ведмідь. «Ставай за мною!» — каже впевнено півень.

Ідуть двоє. Попереду півень, а за ним ведмідь. Пройшли один ліс, пройшли другий, пройшли і третій. В четвертому лісі, біля самих полонин, зустрічають вовка. «Куди, півнику, з моїм вуйком путь тримаєш?» — «Прогнав мене дід, іду я до світлого царя на службу найматися!» — відповідає півень. — «Візьміть і мене з собою. На полонині нічим поживитися, вівчарі пильно вартують овець!» — каже вовк. «Що ж, коли просишся, ходи! Ставай третім!»

Ідуть втрох: півник, ведмідь і вовк. Перейшли полонину, подалися одною яругою, другою, третьою. В четвертій ярузі зустрічають лисичку.

«Куди ти, півнику, з вуйком-ведмедем і братом-вовком ідеш?» — питає лисиця. «Прогнав мене дід, іду я до світлого царя на службу найматися». — «Візьміть і мене! В селі люди замки на всі курники повішали, гусей, качат позамикали. Доведеться з голоду помирати!» — скаржиться лисиця. «Ставай четвертою! — мовив півник. — Будеш в нашій компанії!»

Ідуть вже четверо: півник, ведмідь, вовк і лисичка. Перейшли звори, перейшли ріки, поля і ниви. Коли бачили садиби, обминали їх, щоб не потрапити людям на очі. Нарешті добралися до царських палат.

Вилетів півень на золоті ворота, закукурікав: «Кукуріку, я тут, світлий царю!»

Почув цар і каже своєму слугі: «Іди запитай, що хоче півень».

Півник каже: «Прогнав мене дід з дому, прийшов я царю служити».

Наказав цар, щоб півня впустили між курей.

Коли підійшли до курника, каже півень царському слугі: «Впусти в курник і мою сестричку-лисичку!» — «Най іде!»

Залізла лисичка в курник і всіх курей передушила.

На другий день рано-вранці вилетів півник на царські ворота й кричить: «Кукуріку, я тут, світлий царю!»

Прокинувся цар і наказав півня в стайню до коней.

Просить півень царського слугу: «Впусти до стайні й мого братика-вовка!»

Впустив слуга разом з півнем до стайні й вовка, а сам пішов. А вовк загриз усіх коней.

Рано-вранці півень знову на царських воротах виспіває: «Кукуріку, я тут, світлий царю!»

Розізлився цар, що півень йому заважає спати, наказує слугі: «Замкни того півня, та так, щоб більше не будив мене вранці!»

Думав слуга, думав, куди б закрити півника, й вирішив замкнути його разом з волами.

Повів слуга до стайні, в якій були воли. Просить півень слугу: «Впусти спершу до стайні мого вуйка-ведмедя, а потім я й сам зайду».

Слуга погодився, і зайшли ведмідь з півником у хлів. Півник скочив на перекладинку, що висіла під самою стелею, а ведмідь приступив до роботи. До ранку не залишилося жодного живого вола. Ще й кості голодний ведмідь обгриз, шкуру пошматував, роги і ратиці по хліву розкидав.

Рано-вранці, тільки зазоріло, вилетів півень на ворота під самим царським вікном і заспівав: «Кукуріку, я тут, світлий царю!»

Тепер уже справді розізлився цар. Йому снився чарівний сон, а півень розбудив його.

«Замкни цього півня, коли ні, то накажу замкнути тебе до в'язниці!» — каже цар слугі. «Замикали ми вже того півня й до курника, й до стайні, й до хліва. Та він все тікає! Що з ним робити зараз?» — «Замкніть його до казни. В казні ковані двері, звідти не втече!» — наказав цар.

Замкнули півня до казни. Всю ніч там півень орудував. Всі гроші поклював, всі коштовності поковтав. Не залишилося в казні й ламаного крейцера.

Рано-вранці, як (тільки зазоріло), півень вилетів надвір через віконну решітку, стрибнув на царські ворота й кукурікає: «Кукуріку, будь здоровий, світлий царю!» — «Піймайте того півня й відрубайте йому голову!» — лютував цар.

Кинулось за півнем все царське військо, та півень не ждав, щоб йому голову відрубали. Він стрибав через луки і поля, через яруги, перелітав через ріки, скакав через гори. Ведмідь, вовк і лисиця — слідом за півником. В густому лісі залишився ведмідь, в глибокій яругі залишилася лисичка, в лісі під полониною затаївся вовк.

Загубив по дорозі півник одного крейцера. Загубив би й інші коштовності, та близько була дідова хата. Півник стрибнув на вікно й закукурікав: «Кукуріку, простели, діду, плахту!»

Тільки дід простелив плахту, півник трусонув крильцями, почали з нього сипатися дорогоцінності. Сипались до тих пір, поки не заповнили всю хату.

Пішов дід до баби, позичив мірку, щоб поміряти свої скарби, коли вже полічити не можна.

«Для чого тобі, діду, мірка?» — питає баба. «Вийняв я з ями картоплю, хочу поміряти!» — відповідає дід.

Та баба не повірила дідові. Дуже хотіла баба знати, яку-то картоплю буде міряти дід. Капнула на дно мірки смоли. Дід скарби міряв, і на дно мірки приліпився золотий крейцер.

Побачила його баба й доти діда просила, поки не розказав їй всю правду. Розізлилася баба на свою курочку за те, що вона їй кожного дня несе тільки одне яєчко, й прогнала. Хай, мовляв, іде в світ, як півник, найматися на службу. Пішла курочка лугом, полем і знайшла той золотий крейцер, що півник загубив. Проковтнула курочка крейцер і повернулася додому.

«Стели плахту!» — кричить курочка бабі.

Баба дуже зраділа. Зібрала всі плахти, які тільки мала на господарстві. Стрибнула курочка на плахту, труснула крильцями, закудкудахтала, та випав з неї тільки один крейцер. Розізлилася баба на курочку й зарізала її.

Довго жила баба на той крейцер, що прилип до дна мірки, й на той, що курочка принесла. Нарешті дід взяв бабу до себе, і стали вони жити разом.

Певно, добре їм ведеться, бо той півник часто стрибає на дідове підвіконня й співає; «Кукуріку, простели, діду, плахту!»

Спробуйте і ви простелити, можливо, і вам півень насипле золота!

Невчасний жаль

Мужик їхав з ярмарку на двох підводах. Осел віз пшеницю, а кінь віз деякі покупки по мілочі і мужика. Осел не довів і на половину дороги, почав приставать; неможоту йому була така поклажа. Осел каже коневі: «Будь ласкавий, підсоби мені, пожалуста, а то я підорвусь. і здохну!» Кінь не звернув уваги на осла, з досадою промовив: «А мені що до того, що ти здохнеш? Туди тобі й дорога».

Проїхали вони з півверстви, осел затинявсь і впав. Мужик кинувсь до осла, а з його уже дух вийшов. Мужик тоді взяв ніж, обідрав осла, кожу положив на віз. Потім упріг коня в той віз, що з поклажою, і до того воза причепив другий віз, який був з дрібною покупкою.

Кінь з великою натугою тяг ті два вози. Тут-то він схаменувсь: «Ех, було б підсобить ослові, не довелось би мені таку важку поклажу тягти! То б ми вдвох везли все, а тепер я один за двох везу та ще й ослону шкуру в додаток!»

Ворожнеча вовка, пса, ката й миші

То пес мав силу, щоби обганяв обійстя, а не мав нюху, а вовк мав нюх, а не мав сили. А як зійшлися оба, і зачали собі радити. Каже вовк до пса: «Заміняймося. Я тобі дам нюх, а ти мені дай силу!» Бо псові з силою зле виходило: як пішов газда в поле або худоба, то пес не міг дослідити, бо не мав нюху, а вовк хоть мав нюх, а не мав сили, то як ся здибав з конем або з свинею, то не міг розбити, щоби попоїв.

А як ся поміняли і вовк дав псові нюх, а пес вовкові силу, то добре їм обом з тим виходило. І зробили письмо. І вовк той контрахт віддав псові, бо він при домі, має де ліпше сховати, ніж вовк, що ходить по лісах, де днює, то вже там не ночує. А пес то-то письмо дав котові, бо кіт завше в хаті, то має більше сховки по закутинах. А кіт не мав де сховати, то запхав у мишачу діру. А миші як ся збігли, та й тото письмо поточили та й з'їли. І тепер вовк за того письмо має зазли на пса, і де би тільки пса здибав, так би го зараз роздер. А пес має зазли на ката, що добре не переховав, так же ж часто пси пожирають котів. А кіт недобрий на миш і не дає їй ніколи спокою, доки не зловить і не з'їсть.

Насмішливе слово

Давно се діялось, як побачив один чоловік в лісі огрядного оленя. І довго він любувався красою оленя. Аж той запримітив вкінці і чоловіка і зрадив, бо вже віддавна мав замір поспитати когось про свою красу.

Олень наблизився, проте, до чоловіка, станув перед ним в цілій своїй огрядності та й питає: «Чи гарний я?» — «Коби-сь не куций!» — сказав чоловік.

Олень задрожав з досади і каже: «Зроби мені сокирою рану межи рогами». Та й пригнув голову до чоловіка. Сей вагався, але вкінці цюкнув топором рогатого, а в тій же хвилі блюхнула кров косицею, аж до половини високих дерев. «Дякую тобі за прислугу,— каже зраний.— За рік прийди на те саме місце, щось тобі цікавого покажу і скажу». Та й за сим словом пігнав в гущаки, лишаючи широкий слід крові за собою.

В рік жде чоловік на оленя, але вже з кресом в руці, бо боявся пімсти оленя. Незабавом надбіг олень та й, поклонившись знакомому, каже: «Подивися, чи рана від твого топора загоїлась». І схилив голову перед очі чоловікові.

Трепечучи, оглянув чоловік зране місце та й каже: «Загоїлась і лиш маленький шрамочок по собі лишила». — «Видиш,— промовив, зітхаючи, олень,— рана від топора за рік заросла, але рана, що мені в серці зробило твоє насмішливе слово, не загоїться ніколи».

Зустріч їжака з лисицею і вовком

Одного разу їжак біг лісом, шукав собі їжі. Назустріч йому мчалась лисичка. Їжак, побачивши лисичку, миттю зіжмавсь, сховавсь в свої колючки і лежав нерухомо. Лисичка, побачивши їжака, спинилась і почала його обнюхувати. Не раз сикалась укусити, та щоразу натикалась мордою на колючки. А далі одійшла од нього і каже: «Який ти гарний звірок! Я хотіла полюбуватись на тебе, а ти ховаєшся в свої колючки! Скинь геть свої колючки, ти тоді іще кращий будеш». — «Я не звертаю уваги на те, що мої колючки другим не наравляться, зате я нікого не боюсь, мене вони забороняють од ворогів». Лисичка повертілась, повертілась і побігла далі, їжак розправивсь і теж подався своєю дорогою.

Не вспів пробігти сажень з десять, як знов наткнувсь па біду. Назустріч їжакові біг вовк. Побачивши їжака, вовк спинивсь. Їжак мерщій стуdivсь в клубок, настовбурчив свої колючки і лежав нерухомо. Вовк сикнувсь до їжака, хотів його в рот взяти, та поколов собі губи, одступивсь трохи од їжака, покрутив головою, зачхав, погладив себе лапою по морді і каже: «Я бачу: ти як дві каплі води — поросся, тіко у тебе щетина дуже цупка і колюча...»

Вовк розгнівавсь на їжака. Якби він не був колючий, так розірвав би його на шматки, а то з досади... подавсь далі, їжак мерщій розправивсь і побіг до своєї нори.

Як пес по перець ходив

Пси мали справляти комашню. Але то дуже давно було. Вже всьо накупили, іно забули перецю купити. Ну, і так післали їдного відважного, що вже добре ся на купецтві розумів, ще по перець. Ну, й той не много ся надумував, побіг до skleпу... Та й купив. Але не мав де діти, взяв в писок, а то пече, а тут треба борзенько бігти. А він що робити? Та й під хвіст запхав. А тим часом як там запхав, перець ся розігрів, зачав пекти. Той як зачав втікати, як зачав втікати — і нема го. Не знати, де ся дів, донині. Пси ще ждуть і нині на того, ци найдуть го. Все гадають, ци не той з перцем, бо ще всьо є, тільки перецю нема.

Як музика змудрував звірів

Був один музика. Жінка му вмерла, а він дуже банував за жінкою і пішов з того смутку в ліс. Взяв торбу, а в торбу скрипку, хліба трохи і ходив по лісі щось два дні. Третього дня сумно му стало та й каже: «От заграю собі пісеньку, дам ся по лісі чути, може би-м собі якого друга надибав». І музика як завів на цілий ліс, а вовк вилазить з-за дуба. Виліз та й каже: «Чоловіче, навчи мене грати». А він каже: «Навчу, але будеш мене слухати?» — «Буду тебе вірно слухати так, як свого учителя». — «Ну, якже ж так, ходім оба».

Ідуть і здибають розколеного дуба. І каже: «Аж тутки ся навчиш, небоже, грати». Вовк дуже ся втішив, що зараз буде уміти грати. І музика зробив клин, забив каменем у дуб і каже: «Пхай ти лабиці в сю шпарутку та най би ти трохи понатягало пальці». Вовк собі думає: «Добре він мені каже. Трохи розплеще лабу — і буду грати». І запхав обі лаби. Музика як ударив клин каменем, клин вискочив, і як іміло вовка за лаби... Як зачне вовк ревити, скакати. А музика засміявся і пішов далі, і каже: «Скачи здоров. Будеш уміти грати і танцювати».

Іде музика, і знов сумно йому стало на самоті, не видів і одного чоловіка нігде і виймив скрипку з торбини. Як завів — на цілий ліс було чути. А з-під ліщини лізе лисиця та й каже до нього: «Ото, голубчику, як ти файно граєш! Коби-с мене хоть трошки навчив». І він каже: «Навчу тебе, але маєш то слухати, що я тобі буду казати». Каже лисиця: «Так тя буду слухати звикле, як учителя». І виймив він шпагат з кишені, пригнув, котра жилава, груба ліщина, і прив'язав її за лабу до ліщини. Каже: «Я тобі трохи зжилую пальці та будуть довші». І зв'язав, ліщину пустив, і лисиця повисла. Музика зареготався і пішов далі.

І іде знов лісом. Роздумав собі про свій дім, сумно йому стало, і каже: «Ану, заграю я собі кадрі». І заграв, завів на цілий ліс. Виходить з корча зайчик і каже: «Ото-с, неборе, заграв, що відколи жию, не чув-им, аби хто так грав, як ти». Се сказав і каже: «Коби-с мене навчив хоть третю пай так грати, як ти». А він каже: «Навчу, лиш слухай мене». — «Буду добре слухати, як син тата свого». І він виймив з кишені довгий мотузок, прив'язав його за шию у корчі до деревинки і каже: «Перебігай дванадцять раз довкола корча та й тогди навчишся грати». І зайчик так

ся бідний запутав, що не міг ся відпутати. А музика зареготався голосно і пішов додому.

Пішов до хати, а вовк відогризся і біжить, хоче його покарати за то, що го здурив. Біжить, надibaє повішену лисицю на ліщині. Лисиця просить: «Відпутай мене, братчику, бо гину». Він її спустив з ліщини, уже біжать обоє покарати того музику. Прибігають, надibaють зайчика; также бідняга запутався і каже: «Йй, панове, розпутайте мене, бо як ще трохи побуду, то ся задушю». Відпутали його, ідуть уже троє і прийшли аж до його хати.

Уже ся смеркло, була темна ніч. Поприходили під хату, а музика уже спав. І зачали йому колядували:

«Ой вийди, вийди, музико, з хати,
Будеш нас ще мудрувати».

Музика ся пробудив в сні, слухає — звірі кричать під хатою, а скрипка скочила з полиці і зачала сама грати дуже жалібним голосом. Відтогда щоночі приходили і не давали йому спати за ту кару. І так мудракові треба.

Та й вже.

Як заєць шукав смерті

Було двоє старих зайців і мали вони три сини; два сини було мудрих, таких учених, а третій був дурний, але не такий дурний, як боязливий. Поженили вони тих старших синів обидвох, та й тоті газдують, а той третій — боязливий — ще не жонатий. Аж уже хочять старі женити і того третього, боязливого. Кажуть йому йти сватати, а він боїться виходити з ями. Що вже його й сварять, й просять, а він таки не. Таки боїться і не хоче виходити ніде, каже: «Хотьби-м і не жонатий був, то таки не піду».

Аж тих два брати старші кажуть: «Чекайте, ми його оженим». Вишукали йому тоту молоду, аби він сватав — сову. Кажуть: «То є мудрий птах і не боязливий, то може бути їм ся добре жити». Оже й того було дурне, й того: одно другого не виділо, та й таки ся побрали. Аж тут вже на тім весіллю, як ся гості вже порозходили, лишили вони ся обидвоє; а води нема, ані дров, і нема кому принести. Він боїться, а вона не видить у днину. Зробилася межи ними гризота. Посилає одно другого — нема кому йти. Каже заєць: «Агій, нащо мені було ся женити?» Каже: «Як я був при татові й при мамі, мене ніхто не посилав ні дров рубати, ні води; тепер,— каже,— оженив-им ся та й іди другої днини до роботи. Але вже би-м і робив, але я ся бою; як ти мене будеш гонити щоднини, то я цього не витримаю».

Но, і вона таки його гонить: «Іди за сим, за тим». А він боїться. Аж він їй каже: «Я ся страчу, як ти ся так на мене напосіла; я ся,— каже,— повішу та й вже».

Як задумав, так робить. Взяв мотуз, пішов у ліс за хату, прив'язав мотуз до гілля, сам виліз на гілля та й прив'язався за ноги — за задні ноги — і гадав, що ся повісить. Висить, висить, ніхто його не видить, і він не кричить, гадає, що буде смерть борше. Але видить він, що смерті не буде, та й уже голоден, зачинає він кричати — сам ся не може відв'язати... Аж виходить жінка: «З то-бов що є?» — «Як що? Як ти мене щоднини гониш, а я ся бою, то я собі смерть мушу зробити».

Як вона його відрізала, повходили до хати, він собі гадає, що вона його вже не буде гонити до роботи. А вона йому каже: «Ти вішай ся, не вішай, а хоть би-сь ся й різав, то робити мусиш, а як не, то таки можеш ся й стратити». Задумав він собі ще: «Ще буду трібувати різатися». Він

лиш що ніж прикладе до шиї легонько, а то болить; він каже: «Я сего не зроблю; найлегша,— каже,— смерть буде утопитися». Аж він ся уже зібрав, іде він собі в дорогу, шукає собі такої великої води, щоби скочив і не спливав навіть.

Приходить до ліса, а в лісі сидить купа воронів; а він тоті ворони добре видить здалеку, коли боїться приступати, а тут і минути їх нема куди, бо лиш одна дорога вела через ліс. А він думає: «Як зблуджу з дороги, так уже не найду її». Став він, подумав та й каже: «Однако мені вже гинути, я однако вже йду топитися». Так здалеку роздумав собі та й летить на них. Як надлетів межи ті ворони, як скричав, так ворони ся чисто розлетіли по лісі. Так він став, подумав собі та й каже: «Боже, ще аби ми ся раз так трафило, то би-м вже собі смерть не робив».

Йде він далі. Приходить до якогось маленького ставку та й хоче скакати в воду. А там щось у воді кричить, і він боїться приступити. А то земледухи собі співають у воді, а він гадає, що то його з'їсть там, та й боїться. Покинув він тоту воду, шукає за другом, аж йому ся вже навприкрило ходити, з лісу не може виходити і води не може найти. То він уже аж злосний. «Доки вже я буду такий боязливий? Ще якби-м раз найшов воду, то вже аби не знати як там кричало, то вже піду у ню». Ходить він, ходить і дивиться, що вже і смеркається. Чує він, а то щось так кричить у лісі, що страх, і то не одно, але багато дуже їх кричить. Він йде правда на того, що кричить. Приходить ближче, а то став великий, а докола ставу пообсідали жаби і кричать, що він не має куда доступити. Він довго не важить, лиш право летить на них...

Як прилетів на берег, вони його ся сполошили і всі поскакали у воду. А він собі тогди роздумав і каже: «Я кажу, що лиш я такий боязливий на світі, а тут ще є гірші, що бояться і мене навіть».

І він тогди подумав і вернувся додому та й уже си більше смерть не робив.

Бравий заєць

Іде заєць, зирк — аж стоїть бутель горілки... Напився до нестями, ліг та й спить.

Аж ось іде лисиця. Зраділа вона, що і напитися можна, і закусити є чим. Але, добре напившись, вона теж повалилась спати.

Іде вовк. Напився і теж заснув.

Сплять вони собі.

Нарешті першим прочунав заєць. Подивився навкруги та й каже: «Усе чисто пам'ятаю... Але як цих двох убив — ніяк не можу зрозуміти!..»

Чому гуси миються у воді, коти — на печі, а кури порпаються в поросі

Жив раз давно-предавно чоловік, котрий мав kota, гусей та кури.

Як наступило літо й сонце добре припекло, гуси зібралися воду шукати. Ідуть, ідуть, ідуть. Зустріли курочку.

«Куди йдете, гуси?» — «Шукаємо воду, бо велика спрагота». — «І я йду з вами,— каже курочка, бо й на неї сонце пригріло й дуже тепло їй ся вчинило, що аж рот роззявила...» — «Но, ходи з нами».

Ідуть, ідуть, ідуть.

Зустріли kota.

«Куди йдете?» — звідає кіт. «Шукаємо воду». — «І я з вами піду, добре?» — «Ходи».

Ідуть, ідуть, ідуть. Раз лиш увиділи озеро. Гуси зняли на крила й полетіли у воду. Плавають, купаються, й так їм добре, що аж гогочуть.

Курочка й кіт стали на березі й дивляться. Сонце парить. Дуже хотіли би залізти у воду, айбо бояться... Раз втямили у воді таких, як вони, kota й курочку.

«Но, коли вони не бояться, то чого би нам боятися?»

І поскакали у воду... Але нараз почали тонути. Лиш з бідкою вибралися на берег.

Кіт глянув на озеро, й так йому недобре вчинилося, що аж затрясся, втерся лапками та й каже: «Не буду я більше такий дурний, щоб лізти у воду. Помиюся я й на печі».

А курочка собі: «І я не буду дурна лізти більше у воду. Ліпше попорпаюся у попелі».

При цьому забралися і йдуть домів. Курочка скочила в купу порошу й од радості замахала крилами. «Се моя купіль! Сто раз ліпша, як вода!»

А кіт шмигнув до хижі, скочив на піч, замурчав і почав лапками митися. «Не промінюю я піч на озеро. На печі не треба плавати».

І від того часу гуси купаються у воді, коти — на печі, а кури порпаю-

ться в поросі.

А хто не вірить, най перевірить!

Хитрий їжак

Одного разу бігла лисиця до саду і здібає по дорозі їжака: «Добрий день, їжаче!» Каже їжак: «Добре здоровля!» — «Ходи зо мною у товаристві у виноград». А він каже: «Ой страшно, лисичко, бо там господар накладає усе сильце; можем упасти у біду». — «О, я, — каже, — не боюся, я маю школи покінчені, то дам си раду!» І пішли.

Наїлися вони винограду і вертаються, та й лисичка ймилася у сильце. «Ей, — каже, — їжачку, братчику, рятуй!» — «Ой ні, не поможу, бо я казав, що не знаю; та ж ти мені казала, що маєш школи покінчені». — «Ой, — каже, — я уже зі страху забула геть усе».

Уздрів їжак, що біда, і зачав їй радити. «Ніц, — каже, — не роби, лиш як газда прийде, а ти ся зроби неживою — опусти голову, ноги, так як би-с була мертва, і, може, си ця штука удасть». Акурат входить господар. Став над лисицею і каже: «От, — каже, — шкода, що я не був штири дні у саді, аж си прочутила...» Узявся одною рукою за ніс; а другою імив лисичку за хвіст та й викинув її через пліт.

Але лисиці лиш цього було треба. Схопилася та й пішла додому. Щось четвертої днини іде лисичка знов у виноград. Іде попри їжакову нору і знов кличе його у товаристві у виноград. «Та ти забула уже, що з тобою було?» — «Ходи, ходи». Но, наїлися вони знов винограду та й лиш зачали іти, а то їжак упав у сильце. «Ей, — каже, — сестричко-лисичко! Рятував я тебе, порятуй і ти мене». — «Но, що я тобі поможу? Я тобі не поможу нічо!» Та й іде геть. «Рятуй, бійся бога!» Але лисичка і не чує. Але їжак заплакав: «Сестричко! Дуже-сми жили файно, ходи хоть розпрощайся зо мною».

Но, вернулася лисичка, та й ся обіймили обоє. «Ой, — каже їжак, — поцілуймося обоє, бо знаєш, що ми смерть зараз». І лисиця вивалила язик і хоче їжака цілувати. Тоди їжак зловив лисицю зубами за язик і моцно тримає. Зачала лисиця пицтати не своїми голосами так, що учув господар та й убіг до саду. Є що видіти! Но, узяв він борзо та й лисицю убив, а їжака поволеньки вибрав із сильця і пустив у сад та й від того часу дуже їжаків шанував, бо видів користь.

Дві вивірки

Жили собі, були собі дві вивірки в густому лісі у дуплах. Однаково гарні, пушисті, звинні. Тільки не однакової вдачі. Бо одна з них цілий день трудилася: збирала орішки, гриби, жолудь і все те складала у своїй хатинці, в дуплі дерева.

А друга була собі зовсім недбайлива. Цілими днями тільки її роботи, що стрибати з галузки на галузку, лякати птичок у гніздах або сидіти бездільно й свистати на весь бір. А схоче попоїсти — не журиється. Тож літом усюди їжі повно! То оріх, то жолудь з дуба, то шульки з ялиць і сосон, то корінці всякі. Погризе того, скубне цього — та й знову скаче собі весела, сита.

Отже, ціле літо весело прожила.

Тим часом перша вивірка, працьовита й дбайлива, наносила собі в дупло повно всякого корму. Це на зиму придбала. І вже задалегідь устелила свою хатинку мохом, пушком і сухим листям щоби було тепло і м'ягко в зимі. Та й дверцятка приробила собі до свого дому. Добра була господиня.

Так пройшло всеньке літо, в одній вивірки — у праці й журбі, а в другій — в іграшках.

Минула вже й дощова осінь, і прийшла холодна зима. В лісі стало сумно і пусто: ні листячка, ні грибів, ні орішків. Тільки мороз і вітер, що снігами мете.

Сидить собі в тепленькому дуплі роботяща вивірка і гадки про біду не має. Ціле літо на те працювала, щоби в зимі спокійно відпочити. І м'ягко їй, і тепло, і з'їсти є що. Спокійно сидить собі, люлечку-фаєчку покурює.

Ой, та не так жилося її лівій і легкодушній посестрі. У її дуплі ні вікон, ні дверей. Не пригадувала. Ні засобів на зиму нема, ані одного орішка! Лиш холодний вітер по хатині свище, гуляє. Сидить бідна вивірка, голодна, марна, змерзла, в клубочок звилася. Кидається по лісі туди, сюди, нічого нема — усе замерзло. Хоч погибай з холоду та й голоду!

Аж пригадала собі убога вивірка свою пильну, роботящу сусідку та й думає собі: «Піду я до неї. Чей же pomoже чим-будь, у неї гори припасів. А літом їй поверну».

Іде вона до сусідки та й несміло стукає в двері.

— Хто там?

— Я, твоя сусідка!

— Просимо,— кличе дбайлива вивірка і відчиняє двері.

Як поглянула на нещасну, помарнілу, напівмертву від студени сусідку, то зараз усе зрозуміла.

— Прошу, сідай, саме на обід натрафила! Чим хата богата... От загрійся трохи в мосі, а я приладжу тобі орішків і жолудів... На, їж на здоровлячко. Та й разом зі мною живи, мені і так скучно самотній.

Засоромлена вивірка почала говорити:

— Але ж я не заслужила на таку доброту; я ціле літо — знаєш — гуляла.

— Нічого,— каже друга,— тепер ти також будеш дбати так, як я, бо пізнала тепер, що без праці нема добра! От, будемо разом працювати і разом жити.

Лінива на радощах обцілувала свою добру товаришку. І відтоді жили обі вивірки разом. А ліниву вивірку біда і нужда навчили працювати. Найближчого літа лінива стала також пильною і принесла великі припаси харчів до спільної хати.

Сніг і заєць

Каже сніг зайцеві: «Чогось мені голова заболіла».— «Мабуть, ти танеш, тим тобі й голова заболіла,— сказав заєць. Сів на пеньок і гірко заплакав.— Шкода, шкода мені тебе, сніженьку. Я все по снігу бігав, круглі дірки робив. Від лисиці, від вовка, від мисливця в сніг заривався, ховався. Як я тепер без тебе житиму? Піду до господаря лісу, проситиму, хай він тебе, сніженьку, збереже для мене».

Та й став заєць плакати, господаря лісу просити. А сонце вже високо ходить, добре припікає; сніг тоне, з гір потоками біжить. Почув зайця господар лісу. Прохання його вислухав та й каже: «З сонцем змагатись не берусь, снігу зберегти не можу. Зате кожущок твій білий зміню на сіренький, буде тобі влітку легко ховатись між сухого листу, кущів та трави, ніхто тебе не вглядить».

Зрадів заєць. Та з того часу щоразу й міняє зимовий кожущок на літній.

Як чоловік і ведмідь газдували

Було це дуже давно. Жив бідний чоловік, мав жінку і повну хату дітей. Та діти ще нічого не знали робити.

Біда і нужда в хаті росте, голод дитвору гне і мучить. Не знає чоловік, за що і взятися. Літом іде до лісу рубати дрова, щоб заробити копійку. Але з того заробітку утримувати велику родину важко. Не має чоловік землі, щоб наорати, насіяти, бо клаптик у нього такий, на якому всього хатина стоїть.

Біднякова хата недалеко від лісу. Як тільки зима настає, бере чоловік самотяжні санки і йде по дрова до лісу.

Одного разу чоловік пішов з санчатами до лісу й опинився у глибокій хащі. Мало хто і бував тут. Іде, іде, вибрався під високу гору, потрапив на широку долину. І думає собі: «Коли тут ліс повалити, буде поле. А поле вродить хліб».

Зима ще не минула, чоловік дався ліс рубати. Тонку деревину везе додому, колоддя валить докупки з думкою, що навесні підпалить, попелом удобрить землю.

Довго рубав чоловік ліс. Багато навозив собі дров додому. Та прийшла весна, сніг зник. Подався чоловік палити громаду дерева. Тонке гілля обрубав, скинув на громаду. Великі колоди рушити з місця не може. А саме в березні звикли вибиратися з своїх зимових логовищ ведмеді. Виліз із гаври старий бурмило, дивиться, як чоловік мучиться, прийшов близько і каже:

— Що ти, чоловіче, тут робиш?

— Хотів би я очистити поле. Тут далеко, сюди лісники не придуть, ніхто видіти не буде, де я господарюю. Хотів би я собі щось посадити і посіяти. Бо діти голодніють, жінка голодніє, а я сам бідую. Так бідую, що з голоду погібати прийдеться.

Задумався ведмідь і каже:

— Бідую зимою і я, бо сиджу в барлозі і лапу ссу. Коли ти мене прийняв би до себе, ми землю обробили б разом, посіями б разом, а потім врожаєм поділилися. Я виджу, що ти всіх дерев зібрати не в силі, я тобі допоможу.

Чоловік думає: «Справа непогана. Ведмідь міцний, колоди докупи він збере легко».

Домовилися чоловік і ведмідь про спільне газдування. Робота йде добре. Бо яка колода не була б велика, ведмідь легко нею котить з місця на місце. Чоловік тільки командує.

Почали ведмідь і чоловік ярювати. Поле було вже чисте, колоддя спалене. Копає чоловік мотикою, ведмідь — кігтями. Поле вже покопане, треба садити, сіяти.

— Ну,— каже чоловік,— договорімся, що буде тобі: чи зверху, чи знизу?

Ведмідь подумав: «Я видів і таке, що родиться над землею... Попрошу те, що зверху».

— Мені те, що над землею.

— Гаразд!

Приготував чоловік насіння. Посадили на паленищах багато картоплі. А на нивках, де вогонь був, вона родить добре. Насіння зійшло, картопля почала рости. Листя на новині таке, що любо дивитися — аж чорне. Прийшов час картоплю обкопувати. Чоловік копав мотикою, ведмідь — кігтями. Так обкопали вперше, вдаруге.

Після другої обкопки картопля почала дозрівати. Чоловік був не глупий, вже влітку почав носити з врожаю додому по торбині.

Життя пішло краще. Діти вже не голодні.

Настав час збирати урожай. Прийшов чоловік і ведмідь на ниву. Каже чоловік:

— Дивися, інші люди збирають врожай. Збираймо свій. Коли не зберемо, припаде снігом.

Ведмідь вириває картоплиння, складає до громади, бере на плечі, несе до своєї зимівки. А чоловік спокійно викопує з землі картоплю, бо вже йому картоплиння не заважає. Накопав чоловік картоплі багато, бо врожай був добрий.

Зібралися з нив чоловік і ведмідь, чекають зиму. Поки снігу не було, ведмідь сяк-так живився — виходив на пашу, поїдав картоплиння. А як настала зима, прийшов і голод. Картоплиння пробує їсти, а воно несмачне. Зрозумів ведмідь, що вчинив негаразд.

— Прийде весна, буде інакше. Я візьму собі те, що під землею.

Гірко, бідно перебув зиму ведмідь, ледве весни дочекався. Настало тепло. Зустрічає ведмідь чоловіка на полі.

— Будемо інакше миритися! — думає ведмідь і каже чоловіку:

— Обдурив ти мене, я ледве живий залишився. Тепер візьмеш собі, що буде зверху, я візьму те, що буде в землі.

— Гаразд!

Приніс чоловік насіння кукурудзи. Засіяли кукурудзою поле, зійшло насіння, почало рости стебелля. Треба кукурудзу обкопувати. Обкопали вперше, обкопали і вдруге.

Прийшла осінь. Чоловік найняв воза, вибрався до лісу за врожаєм.

— Твоє — зверху, моє — в землі! — каже ведмідь.

І взялися збирати посіяне весною. Чоловік наламавав качанів немало, бо вродило добре. Ведмідь вириває з землі коріння.

Прийшла зима. Чоловік з дітьми гараздує, а ведмідь голодніє. Розізлився й думає: «Увиджу того чоловіка, заб'ю його, щоб більше не дурив мене».

Вийшов чоловік на поле, його зустрів ведмідь:

— Двічі дуриш ти мене, а тепер я тебе уб'ю. Бо залишишся живим, знову обдуриш.

— Добре, — каже чоловік. — Хочеш мене забити, вбивай. Тільки дай можливість відклонитися до жінки й дітей.

— Гаразд! Іди! Прощайся з сім'єю й повертайся сюди. Тут я тебе і з'їм!

Іде чоловік засмучений. Зустрічає його лисиця. Каже йому:

— Чого ти, чоловіче, такий зажурений?

— Що тобі розповідати? Хіба чимось поможеш?

— А коли поможу? Тільки кажи, яка біда? Я пораджу.

Розповів чоловік історію з ведмедем, розповів, як землю обробляли, як сіяли, як врожаєм ділилися. Розповів чоловік і те, як ведмідь залишився незадоволений, як хоче його забити, як відпустив попрощатися з жінкою.

— Коли ти мені даш міх курей, я тебе обороню.

— Дам, тільки оборони мене.

— Іди додому, візьми сокиру і саи, з якими ходив зимою по дрова. Стань на місце, де чекав тебе ведмідь. Я вийду на високу гору й буду кликати:

— Чоловіче, го-го-гов!

А ти до мене озвися: «Го-го-гов!» Я тобі буду казати:

— Чи видів ти вовка і ведмедя?

Ведмідь питає:

— Для чого тобі вовка і ведмедя?

А я йому:

— Треба їх до війська!

Як почує ведмідь, буде просити, аби ти сказав, що не видів його. Я буду далі звідувати:

— Хто коло тебе?

Ведмідь буде казати:

— Кажі — колода.

— Коло мене колода.

А я знову покличу:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— Люди колоду на сани кладуть!

Ведмідь буде просити:

— Клади і мене.

Ти почнеш ведмедя класти на сани, а він буде звідти котитися. А я знову гукну:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— Люди колоду до саней прив'язують.

А ведмідь скаже:

— В'яжи і мене!

— Ти ведмедя прив'яжеш. Тоді я знову:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— Люди колоду з гіллям не везуть, гілля обрубують.

Ведмідь буде казати:

— Бери сокиру, махай, ніби рубаєш.

А ти рубай ведмедя.

Послухав чоловік пораду, вернувся додому, розповів жінці про свою біду. Розповів, як лисиця взялася йому допомогти.

Взяв чоловік під плече сокиру, кинув сани на плече, подався до лісу. Вибігла лисиця на гору й чекає. Втямила вона ведмедя. А тільки прийшов на поле, де його ведмідь чекав, як лисиця гукнула:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— Чи ти видів вовка і ведмедя?

Ведмідь злякався і каже:

— Питай, для чого вони?

— Для чого вони?

— Треба їх до війська!

Просить ведмідь:

— Кажі, що ти нас не видів.

— Я їх не видів.

Лисиця знову кличе:

— Чоловіче, го-го-гов!

— Го-го-гов!

— А що коло тебе?

Ведмідь просить:

— Кажи, що колода!
— Коло мене колода.
— Люди колоду на сани кладуть!
Ведмідь шепче:
— Кажи, що й ти кладеш.
— І я кладу.
Ведмідь котиться з саней.
Лисиця знову:
— Чоловіче, го-го-гов!
— Го-го-гов!
— Люди колоду до саней прив'язують!
Ведмідь тихо:
— Кажи, що й ти прив'язуєш.
— І я прив'язую.
Взяв чоловік ланцюга, прив'язав ведмедя до саней.
А лисиця знову:
— Чоловіче, го-го-гов!
— Го-го-гов!
— Люди колоду з гіллям не везуть! Люди гілля обрубують!
Ведмідь тихо:
— Махай сокирою, ніби й ти обрубуюєш.
Вхопив чоловік сокиру і почав рубати ведмедеві ноги. Ведмідь реве, ліс дрижить. Зарубав чоловік ведмедя, ще й шкуру зірвав... Прискакала лисиця до чоловіка й каже:
— Давай мішок курей!
— Ходи до села! Дам тобі в селі. Як не дати, коли мене ти врятувала від смерті.
Зібралися і йдуть. Коли були недалеко, лисиця стала біля куща й каже:
— Іди, чоловіче, додому, принеси курей сюди!
Прийшов чоловік додому, говорить жінці:
— Ну, жінко! Я, хвалити милостивого, здоровий. Налови курей, неси їх лисиці, бо вона мене оборонила від смерті.
Жінка пошкодувала курей:
— Де я курей дала б лисиці?
— Не кажи дурниць, клади курей до міха! Вони знову у нас розведуться.
Наловила жінка курей, зав'язала до міха. Кинув платню чоловік на плече й несе.
Прийшов до лісу, зустрів лисицю. Розв'язав мішка, випускає курей. Ловить лисиця, кури кудкудакають. Прибіг пес. Кинувся на лисицю. А

та давай тікати. Ось, ось має піймати її. Нелегко лисиці втекти. Тільки шмигнула до нори, як пес за задню ногу захопив її. Лисиця каже:

— Хвалити милостивого, гаразд, що ти захопив за корінь, а не за ногу.

Почув такі слова пес, подумав, що лисиця правду каже. Випустив ногу з зубів і захопив за корінь. Затягнулася лисиця до нори й сидить.

Та пес був хитрий. Побачив, що обдурений. Сів коло нори й чекає. «Мусить вийти!» — думає пес.

Лисиця довго не виходила. Та нарешті вийшла. Голодна була й мусила вийти.

Оглядається, перед норою нікого не видить, Пійшла до села з думкою, що піймає курку. А пес приготувався, захопив лисицю і розірвав.

Так бідний чоловік знебувся і ведмедя, і лисиці. А на полі вже не тільки садив картоплю, сів кукурудзу, але й сад заклав. Виросли яблуні, сливи, груші. Збудував чоловік в саду хату, перебрався до неї, бо землі довкола вже було більше.

Виросли діти. Хлопці поженилися. Кожен син збудував собі нову хату. Прийшли до бідного чоловіка сватати, повіддавалися за парубків дочки. Зяті побудували собі хати. Так довкола одної хати виросло багато нових, і повстало село. А пан, що йому колись належав ліс, не мав сили прогнати людей.

І на цім слові казка закінчилася.

Чому пес і кіт ненавидяться

Здибає пес kota: «Ти куда ідеш?» — «Та іду, бо мене прогонять, що-сми постарів, там не годен вже службу робити». Каже пес: «Ходи зо мнов, будемо товаришами».

Ідуть вони, аж дивляться — а то щось ся блищить над окопом. Приходять они ближче, а то гадина. «А ви,— каже гадина,— де ідете?» Кажуть они: «Ми ідемо у світ».— «Но, то, може би, ви і мене узяли?» — «Чому ні? Озьмемо. Ходи!»

Но вже є їх троє. Ідуть они, ідуть та й здибають мишаче весілля. Імила гадина свашку, а кіт матку, а пес молоду — та й по весіллю. Але вийшла мишача мама та й каже: «Бійтеся бога, пани! Не розбивайте весілля; що схочете, то вам дамо, лиш лишіть нас у спокою». Каже пес: «Ми ніц не хочемо, лиш аби-сте нам таке дали, аби ми через море перейшли». Каже миш: «Я вам дам таке, що погадаєте, то то буде; як от прийдете над море, то скажете: «Камінчику, дай, боже, щоби на цім морі золотий міст став». Як то скажете, то так буде». Но, пустили они то весілля та й пішли.

Ідуть они, ідуть, та й пес забув геть, як то ся каже. Але ніц. Прийшли они над море, а пес каже до kota: «Но, сідай,— каже,— на мене, то я тебе перенесу, бо ти знаєш, що ми лиш два, бо гадина ся нам загубила; а цей камінчик бери у рот і держи, аби-с го не загубив».

Сів кіт на пса, та й пес його несе. Но, несе він його, несе, аж на середині моря питається пес kota: «А маєш, брате, камінчик?» Каже кіт: «Маю!» Та й як отворив рот се слово казати, та й камінчик тот упав з рота у море. Кіт дуже задумався, як то ся стало, але однако ніц не каже, лиш заєдно думає, що робити. Наколи лиш пес море переплив — кіт штрик на ялицю, лиш очима засвітив. Але пес сів та й думає: «Гій, де ся дів кіт?» Так він ся тим засмутив, що аж заплакав. Але він глип, а кіт на ялиці. Пес ся утішив та й каже: «Скажи мені, брате, чо-с ся сховав від мене, а ходи сюди». Кіт каже: «Я тот камінчик упустив у море та боюся, аби ти мене не передер». Каже пес: «Ходи, не бійся!» Але кіт каже: «Склади передо мнов лапки навхрест і поцілуй, що мене не тинеш, то я д тобі підду». Але пес каже: «Ходи, не бійся!» Та й кіт не хотів, а пес пішов собі геть. Та й від тогди они не живють у згоді.

Розмова пса з котом

Собака, лежачи під коморою, побачила, що з дому всі до одного пішли в поле на роботу, дома нікогiсiнько не зосталось. Їй захотiлось забратись в хату, щоб там чого-небудь похльобать або полизать. Попробувала в дверi — засунутi; потiм пішла до вiкон заглядать, чи нема де дiрки. Одно вiкно було вiдчинене. Собака побачила i кинулась до того вiкна. А на тому вiкнi та сидiла кiшка, щось лизала. Собака тiко сикнулась лiзти у вiкно, а кiшка як зачмихала, як запорошчала, зiгнулась, хвiст дудкою поставила i почала кiгтями шкрябать собацi морду. Собака одскочила од вiкна i каже: «Погоди, бiсова личина, попадешся ти менi на просторi, я тобi оддячу; узнаєш, як шкрябаться!» А сам пішов до комори i лiг на своє мiсце.

Трохи згодом кiшка вийшла з хати i сiла на порозi супроти сонечка грiться. А собацi все-таки кортiло забратись в хату, бо голодна була. Побачивши кiшку на порозi, собака хотiла пiдлащитись до неї, щоб кiшка не суперечила їй влiзти в вiкно. Собака пiднялась i стала пiдходить до кiшки поближче. Кiшка нащетинилась, зiгнулась в дугу, поставила хвiст дудкою i вже була наготовi обороняться або драться на стовпець. Собака й каже: «Чого ти наїжачилась? Я зовсiм не думаю з тобою битись. Я хочу з тобою побалакать по душi. Скажи ти менi, пожалуста, чого ти зо мною не дружиш, сахаєшся мене, як чорт ладану? Ми ж живемо у одного хазяїна, а одно другого ненавидим! Чого б нам не жить мирно?»—«Та як же ми будем жить мирно, коли ви, собаки, не маєте совiстi. Не вspiєш показаться на свiт божий, а ви зараз же кидаєтесь в драку нi з сього нi з того».— «Не бреши. Я тебе не трогав, ти перша менi пику пошкрябала».— «А ти чого полiз, куди не треба? Ти в хатi шкоди наробиш, а хазяїн буде на мене пинять, i через тебе менi достанеться на орiхи. Ти, собака, бережеш двiр, а я бережу хату, так що ми однаковi з тобою правами. А з якої ви причини, собаки, не любите нас — не розумiю».— «Та нам iнодi досадно бува, що ви, кошатина, нiчого не робите, а вас чоловiк поважа; ви у чоловiка в почотi, лежите в тепломu кутку та тiко сметану злизуєте. А ми, собаки, бiльше од вас трудимось, а гибiєм на морозi i не раз голоднi буваєм цiлий день».

Кiшка каже: «Тобi, я бачу, чужими руками жар загрiбать легко. По-

пробуй на моєму місці цілісіньку ніч не спать, до мишей прикрадаться, тоді узнаєш, на чому оріхи ростуть. Я чоловіка забороняю од погані; якби не я, так чоловік би з голоду здох. Миші б все зерно поточили і перепаскудили б його, а я миш полохаю, одганяю од хліба».— «От найшла чим похвастаться! Чоловік і без тебе може обійтись. Тепер люди придумали мишоловки, так що нема нужди держать вас, дармоїдів». Кішка каже: «Як так будем розсуджати, так собаки зовсім не нужні чоловікові. Ти, може, скажеш, що собака необходима оберігати хазяйське добро? Так його і без собаки можна заборонити од злодіїв. Почепить на кожні двері гарний замок і од кожних дверей протягти дротинку в сіни, а там буде на пружині дзвоник. Як тіко злодій одімкне або злама замок і почне одчинять двері, так в сінях задзеленчить дзвоник; от тоді і не треба собак».— «Мовчи, не патякай! — сердито заричала собака.— Я бачу: ти дуже умна. Недарма кажуть старі люди, що у тебе є чортова кісточка. Тебе відьми на перехресній дорозі варють, щоб вийняти з тебе волшебну кісточку».— «А от же ти помиляєшся,— обізвалась кішка.— Якби у мене була чортова кісточка, так мене б у хаті не держали і не дозволяли б у церкву заходити. Я хоч зайду в церкву і побуваю в вівтарі, так опісля мене нічого не роблять. А як собака зайде у церкву, так опісля неї читають молитви і кроплять святою водою ті місця, де вона походила. Так що скорій у тебе є чортова кісточка».

Собака розгнівався на кішку, кинувсь до неї. Кішка мерщій на тин, з тину на кришу, потім подивилась вниз, побачила собаку і каже: «Ти була собака, собакою й здохнеш. На мене казала, що я не хочу дружити з тобою, а сама не вмієш дружити. Ти, бач, правди не любиш слухать, а сама робиш не по правді».

Пройшло з тиждень... Кішка пронюхала, що у винбарі чимало мишей завелось, а підійти туди боялась, бо на крильці винбаря, біля самих дверей, лежала собака. Кішка підійшла поближче до комори і каже собаці: «Братику, чого ти на мене гніваєшся, не даєш мені проходу? Ми ж з тобою у одного хазяїна живемо, довжні жить мирно, ладно».— «Іди собі, ляж на печі!.. Ти мене не пустила в хату, а я тебе не пушу в комору».— «Та що, тобі мишей жалко, чи що? Я ж клопачу не для себе; хочу заборонити хазяїнові зерно од мишей».— «Іди геть од мене, коли ребра твої ще не болять. А то ти там нашкодиш у коморі, а хазяїн мене обвиновате».— «Невчтива ти собака,— промовила кішка.— Недарма кажуть, що собака лежить на сіні, сама його не їсть і другому не дає».

Собака сердито гавкнув і сикнувсь до кішки. Кішка утекла од його, сховалась в сінях. З того часу кішка з собакою ніяк помиритись не можуть. Одно другого зріть не можуть.

Свиня та вовк

Свиня казала на вовка: «Що це ти за вовк, що свиней таких замазаних їси!.. Колись були вовки, так пожене до ріки та викупа, тоді і їсть».

Вовк і дума: «Та й то так!.. Пожену, покупаю, так вони добріші будуть»...

Погнав купать. Вони повлазили у річку, тоді і попливали.

А вовк тільки подививсь у хвіст...

Два вовки

Був собі вовк та такий-то уже старий, що ніде вже нічого не пійма і не задерє. «Піду,— каже,— ляжу на шляху, може, хто заб'є».

Ото ліг та й лежить. Коли це біжить молодий вовк. «Здоров, дядьку!» — «Здоров». — «А чого це ви тут лежите?» — «Та не здужаю вже і їсти добути. А ти ж хто такий будеш?» — «Та я такого-то роду, може, чували?» — «Знаю,— каже,— славні були увесь рід; чи і ти ж такий?» — «Е, дядьку, я ще чище їх усіх; ось я вам зараз їсти добуду».

Побіг та прямо на отару, а собаки як почують — та за ним, а він прямо на того старого лупить. Добіг, перескочив через нього, а собаки на старого. Всилу, всилу він утік. Пішов далі, ліг.

Аж ось біжить другий вовк. «Чого це ви, дядьку, тут лежите?» — «Та таке-то й таке, не здужаю вже і пропасти». — «От я вас нагодую». — «Та мене вже один нагодував. Ти сам чий будеш?» — «Та я такого-то заводу». — «Е, ваші всі були лайдаки та мошенники». — «Ні, дядьку, я не такий».

Аж ось їде чоловік кобилою і лоша біжить. «Ідіть же,— каже,— дядьку, та ляжте у житі». Той пішов, ліг, а молодий як наскочить на лоша, погнав його у жито, задавив ще й почав. «Їжте,— каже,— дядьку».

Чоловік же за лошам, а той вовк до кобили, зарізав і кобилу. «Оце вам,— каже,— дядьку, днів на стільки хватє».

Суперечка пса й kota

В коморі ловив кіт миші, а пес загавкав. Кіт вискочив із комори й закричав: «Чому полошиш мені миші?» Пес відповів: «Відстрашую лихих людей, щоби нам чого не вкрали».

Кіт на се: «Овва! Важне діло!» — «Чому ні? — каже пес. — Як не буду брехати, злодій вкраде хліб». — «Гм;— говорив з погордою кіт, — мене господар більше цінить, бо я бережу йому хліб перед мишами. А ти що? Пильнуєш його перед мишами?»

Пес закликав: «Ні, коте, мене господар більше цінить, бо я стережу його ціле майно». — «Ні, таки мене!» — опирався кіт. «Мене!» — боронився пес.

І так оба сперечалися, доки не прийшли злодії й закрали все зі світлиці, а в коморі миші з'їли хліб. Пес, ні кіт не чули нічого.

Господар розлютився та прогнав пса й kota.

Про кука

Перший був старший птах кук. Жінка звеліла йому зібрать птаство і зробити із кісток їх гніздо. Усі позлітались, тільки крука нема. Кук вийшов і питає:

— Все птаство є?

Кажуть:

— Крука нема.

Нема його день, нема й другий. Птаство сидить два дні не ївши. На третій день прилітає крук.

— Де ти був? — питає його кук.

— Літав по світу, розглядував, чого більше: гір чи долин.

— Чого ж більше?

— Долин,— каже.

— Брешеш,— каже,— повинно бути по половині.

— Долин,— каже,— більше, бо я тую гору за долину рахую, де вода стоїть.

Кук одпустив птаство попоїсти, а на другий день велів усім зібратися. На другий день усі птахи позлітались, тільки крука нема. Кук вийшов і питає:

— Є все птаство?

— Крука,— кажуть,— нема.

Нема його день, нема його другий; сидить птаство уже два дні не ївши. На третій день прилітає крук. Кук вийшов і питає:

— Де ти був?

— Вередував дерево: чи більше сухого, чи більше зеленого.

— Якого ж більше?

— Сухого,— каже.

— Брешеш. Зеленого більше.

— Ні,— каже,— сухого більше, бо я й те дерево за сухе рахую, що хоч одна голлячка суха.

Кук одпустив птаство попоїсти, а на другий день велів усім зібратися. На другий день злетілось усе птаство, а крука нема. Ждуть його день, ждуть його і другий день — нема крука. На третій день прилітає крук. Кук його і питає:

- Де ти був?
- Літав по світу.
- Що ти робив?
- Вередував, чого більше: жінок чи чоловіків.
- Чого ж більше: жінок чи чоловіків?
- Жінок,— каже,— більше.
- Брешеш,— каже.
- Жінок більше, бо я того чоловіка за жінку рахую, що жінку слуха.

Кук тоді собі по голові пустив: «Се погано, це й я жінку хотів послухать». І сказав їй, що її вже не послухає.

Птаство збунтовалось і хотіло вибрати старшого. Сокіл сказав:

- Я його заб'ю, тільки викличіть на гору.

Дуб стояв над горою над тією. Зозулька почала дразнити; прилетіла до нори і все:

- Куку! Куку!

Кук розсердився, виліз із нори — вона на дерево. Він у нору. Злетіла зозуля з дерева, прилетіла до нори:

- Куку! Куку!

Кук розсердився, виліз із нори — вона на дерево. Кук сховався у нору. Вона знову:

- Куку! Куку!

Кук в третій раз погнався за нею і сів на сук. Сокіл і убив його. Той упав. Птаство не знає, чи він убитий. Зозулька все нижче підлетить та все:

- Куку! Куку!

Він мовчить. А далі вже сіла коло його, а після на його:

- Куку!

Він мовчить. Тоді вона:

- Хи-хи!.. Кукуку по куку!

Сокіл став на місце кука. Зозуля, як летіла, ще дразнить кука; то знесла яйце — другі птиці взялись висидіть. З того часу вона на своїх яйцях не сидить.

Лев і побережники

По великих лісах завжди побережники палили вугля. І лев дивиться на них і каже: «Що ви так дуже-то працюєте?» Каже: «Я би-м то відразу розірвав»,— як хлопці забили клин в дуба, і [він] роздявився.

Доміркувалися побережники, що би з ним зчинити, який би презент своєму панові і втіху оказати, та й кажуть: «Ну, коли ж ти такий розумний, то розірви, ми ти вже показали стежку. Стань ту єднов ногов — ніби де вужче, а ту другов — де ширше, а ту станеш руками і розідреш.

Борзенько побережники вибили клин перший,— то дві лаби затримало. А той зачав кричати. А вони сміються: «Ну, та бери, розірви».

Як він вложив і передні лаби, вони вибили вже клин остатній. Як зачав кричати на цілий ліс та й каже: «Браття мої, випустіть мене, що хочете?» — «О,— кажуть,— вже ні».

За тоє дістали конов горівки від пана і по три корці пшениці, і дав їм по сто золотих за той презент, що вони так показали. От то каже так пан: «Не хвалися сильний силою, ані мудрий мудростев, бо,— каже,— на всьо є рада».

Лисиця з лисенятами та ледачий чоловік Нехайло

Жив чоловік на прізвище Нехайло. Одержав він у спадщину невеличку ділянку виноградника. Весною пішов Нехайло на виноградник подивитися, що там робити треба.

Подивився та й каже: «Завтра візьму сапу і всю траву виполю». І пішов додому.

А на виноградникові, у траві, було кодро маленьких лисенят. Як почули це, перелякалися. Прийшла стара лисиця, а лисенята до неї: «Мамо,— кажуть,— приходив якийсь дядько і казав, що завтра прийде і всю траву виполе. Тікаймо!» Лисиця-мати каже: «Сидіть спокійно. Це господар цього виноградника. Я його знаю. Він не скоро прийде».

Минуло чимало часу. Приходить Нехайло на виноградник з сапою. Дивиться — бур'ян по пояс. Почухав потилицю. «Ех,— каже,— тут сапою нічого не зробиш. Піду додому, візьму косу». Та й пішов.

Лисенята почули це та до матері: «Мамо! — кричать.— Тікаймо! Знову приходив той чоловік. Пішов додому за косою. Завтра прийде, поріже нас».— «Грайтеся і нічого не бійтеся»,— відповіла лисиця.

Минуло ще місяців зо три. Приходить Нехайло вже з косою. Спробував косити, коса не бере. Подумав Нехайло та й каже: «Спалю бур'ян. Піду візьму сірники».— «Тепер тікаймо,— сказала стара лисиця,— це він зробить!»

Корова, кінь і пес

Корова, кінь і пес повадилися между собою, кого із них газда більше любить. «Конечно, мене,— говорить кінь,— я йому плуг і борону тягаю, дрова із лісу вожу, сам він на мні в город ходить; пропав би він без мене».— «Ніт, газда любить більше мене,— говорить корова,— я все його сімейство молоком кормлю».— «Ніт, газда мене ліпше любить,— ворчить пес,— я його хижу і маєток стережу».

Вислухав газда сей спор і говорить: «Перестаньте вадитися, всі ви мні нужні, і каждый із вас добрий на своєму місці. Но да сам себе ніхто не хвалить!»

Осел і пес

Великий пес і осел ішли в дорогу разом. Обом захотілося дуже їсти. Осел випасав по дорозі будяка і осот, а пес, будучи дуже голодний, просив осла, щоби йому дав кусник хліба, котрий ніс на собі в кошиках. Осел відповів, що пес може їсти теє, що осли їдять, т. є. будяки і осот.

В тій хвилі надбіг великий вовк. Осел, дрожачи цілим тілом, став просити сильного пса, щоби його боронив. «Ні,— сказав пес,— тії, що хотять їсти самі, най і бороняться самі!» По тих словах утік пес, а осла зажер вовк...

Лев і осел, що удавав царя

Мав чоловік осла. І той осел став старий, і дуже ся йому навкучило у господаря нагайок набирати, тому він відійшов від него та й пішов собі у ліс жити. І так він собі ходив, набувався і не хотів ліпшого життя мати, як у лісі. Але по лісі ходив лев і якраз на той час лев зближається до осла. Осел як уздрів льва, то ся не стямив і дуже накоротко надумався: ніц, лиш лягаю неживий! Та й ліг. Але нім лев прийшов, то осел собі роздумав, що має робити. Приходить лев і питається: «Що то такого?» А осел відповідає: «А ти хто є?» — «Я є цар над усіма звірями». — «О! То ти, — каже, — брешеш». — «Чому?» — питає лев. «Бо ти, — каже, — неправду кажеш, то я є цар». — «А ти відколи є царем? — каже лев. — Та же я відколи світ, то я є царем над усіма звірями». — «Як так, — каже осел, — то мусиш мати якесь відзначення», — «Но, а ти маєш?» — каже лев. «Так, є», — каже осел і зводиться на ноги, бо він лежав, говорив лежачи. Він підймає задню ногу догори, — і акурат була нова підкова прибита, — і каже: «Видиш? Оце є моя царська печатка». Левові дуже стыдно стало і подумав: справді він є царем. Але він загадує з ослом зробити штуку. «Знаєш ти, — каже, — що? Тепер зробім ще одну роботу за єдну годину: хто більше звірів наловить, тот буде царем».

І пішли на місце призначення. Лев пішов у ліс і зара там зайця, там сарну, там цапа, — досить того їмив, того до десять штук. А бідний ослисько пішов на велику поляну серед лісу і там ся простер і ліг, і так ніби неживий: очі вивалив, уха опустив, ноги простер, — здох. Птахи, сороки, ворони, курки позліталися роєм до него їсти. Але осел так штучно по одній і по дві бив, же навіть птахи не виділи, жеби котрої бракувало. Але нараз подумав собі осел: уже досить буде. І схопився він на ноги і іде на призначене місце, де мали ся зійти з левом. Каже йому лев: «От видиш, маєш десять штук, я убив; а кілько ти маєш?» Каже осел: «Го-го-го! Це дурниця, я маю може копу...» — «Але яких?» — каже лев. «Прошу ходи подивитися». Приходять. Каже осел: «Но, видиш, оцих мені дай, що в повітрі літають, а не тих, що землев ходять!» Ще дужче стало встыдно левові і зараз відійшов від осла і пішов у ліс.

Але подибає його здалека вовк і каже: «Здоров, царю!» Здоровить його, як царя. А лев став і каже: «Я уже не є царем». — «Ой, та що таке? Та

же відколи світ, то ти наш цар був і будеш».

Каже лев потихо, дрожачим голосом: «Тихо, цар є тут недалеко». — «Як він виглядає?» — питає вовк. «О, я тобі не годен сказати: вуха як постолі, голова як цебер, одним словом страшний цар на увесь світ». Але просить вовк лева, аби ішов йому показати того царя, бо він дуже рад би его видіти. Лев не хоче, бо ся боїть дуже, відпросюється дуже. Каже вовк: «Як ся боїш, то зв'яжім хвості докупи, то будеш безпечніший, та й зараз ліпше нам буде боронитися разом».

Зв'язали они свої хвості докупи і ідуть лісом, і виходять скраю; дивляться з-за грубого дерева — акурат є цар. Каже лев пошепки: «Ади, видиш того страшного царя?» — «Що,— каже вовк,— то цар? То осел дурний!»

Лев не мав часу того слова вислухати, але як скочить, як зачне утікати, як та стріла біжить лісом та й роцибає пнями, корчами вовком, що з него дух пре. Десь за півгодини лев став і обзирається — вовк уже неживий. Каже лев: «Видиш,— каже,— ти кажеш, що не страшний!.. Та ж лишень си з-за дерева на него подивив, та-с випустив духа і не жиєш!»

Лис і когут

З западаючим смерком заняли кури свої сідала і лагодилися на нічліг, як нараз лис голодний прийшов до них з такою новиною: «Приходжу просто з лісу, где птиці і звірі таку раду радили, щоби межі всіма животинами віднині всяка незгода закінчилася, а вмiсто неї вічний мир настав. Цілий собор, узнавши всеконечну того потребу, ухвалив, щоби перед всім вовки з вівцями, а лиси з курми о тім порозумілися; і на мене випало вас о тім завідомити, а я перший хочу тоє діло ствердити, що від сеї години буду з вами жити по-приятельськи. Єсли вам завгодно о тім пересвідчитися, то лиш з бантів ваших до мене злетіть, а я вас по-братньому притисну до мого серця, як іще ніколи не видали-сте, ані чували-сте».

Кури, радуючися тою новиною, стали нараз кодкодакати; но один когут, похваляючи тую загальну ухвалу, підніс голову догори і став ся в одну сторону щось дуже дивити. Побачивши тоє, сердечний лис запитав когута: «А чого ти, брате, заєдно так голову догори задираєш?» На тоє каже когут: «Я виглядаю псів, котрі от уже і надбігають; бо рад би-м, щоби ся і они тою новиною потішили і з тобою початок того вічного мира ділом ствердили».

Скоро іно лис за пси учув, якось йому нараз зробилося недобре, та й перерваним голосом, мов з перепуду, каже до курей: «Бувайте здорові!» А когут на тоє: «Але зажди, брате; сам до тебе злізу — бо пси уже і тут». Лис заледве іще сказав: «Псам о тій ухвалі з лісу іще нічого не обвіщено», — і драпнув, що за ним аж закурилося.

Незадовго потому опам'яталися і кури з свого одуру і сказали когутові: «Такой-то, що голова, то і розум!»

Кіт, цап і баран

Жили-були в одного господаря цап і баран. Жили в згоді-злагоді: сіна в'язочку — і ту між собою ділили. А як кого били, то тільки kota Мурлику; він такий злодій і розбійник, все тільки світом вештається та краде, що попало.

Сидять собі раз цап і баран та й балакають. Аж тут де не взявся сірий кіт Мурлика, йде та так жалісно плаче, що аж засумували цап і баран, та й питають: «А чого це ти, Мурлико, так тяжко плачеш, на трьох ніжках скачеш?» — «Як мені не плакати? — відповідає кіт Мурлика. — Била мене стара баба, била, била, за вуса крутила, ноги мені поломила!» — «А за яку ж то провину?» — «Що я сам себе не пізнав та й бабину сметану злизав!» І знову заплавав кіт Мурлика. — «Чого ж ти далі плачеш?» — «А того плачу, що як баба мене била, то все говорила: «А до мене їде зять, то що мені замість сметани їсти подать? Хіба, — каже, — цапа і барана заріжу!»

Заревіли, зарепетували цап і баран: «Ех ти, проклятий котище! Ми тебе на смерть заколемо! Через тебе ж нам погинути прийдеться!»

Та котик вину свою признавав і о прощенні прохав. Цап і баран йому простили і всі три рада в раду: «Що робити, що чинити?»

«Ах, брате баранчику, чи тверда у тебе голова? — питає кіт Мурлика. — Ану, поспробуй у ворота вдарити!»

Баран з розгону кинувся та буц рогами в ворота. Ворота похилилися, та не відчинилися. Піднявся цап рогатий, бородатий та як туцнув у ворота, а ворота відчинилися.

Порох стовпом піднімається, трава до землі згинається, біжить цап і баран, а за ними скаче на трьох ніжках сірий Мурлика. Змучився він скоро, не встигає та й за цапом і бараном покликає: «Не оставляйте мене, братчики, на поталу диким звірам! Я вам за те в пригоді стану!»

Взяв цап посадив kota на себе, і знов понеслися вони горами, долинами, травами, пісками. А тут саме натрапили на скошене поле, а на полі стоги сіна, як палати стоять. А ніч була осіння, холодная.

«Де тут огня добути?» — радять цап з бараном. А кіт каже: «Вдартеся рогами!»

Ой, як розбіглися цап з бараном та як вдарили на себе рогами, аж іскри скочили та й на сіно впали! Загорілася ватра; тепло, гарно.

Гріються цап, баран і котик біля вогнища; аж дивляться — непрошений гість іде: вуйко Медведенко. «Пустіть,— каже,— зігрітись! Щось мене студить...» — «Просимо, просимо! Погрійтись, вуйку Медвенку! А звідки йдете?» — «Ет, ходив на пасіку та з мужиками посварився, аж боки болять, нездужаю... Іду до лисиці лікуватись».

Ну, стали разом темну нічку ночувати. Медвідь під стогом, кіт на стогу, а цап з бараном біля ватри.

Тільки що задрімали, аж тут іде сім вовків сірих, а восьмий білий — та просто до стогу! «Фу-фу! — каже білий вовк.— Щось тут нечистим духом пахне! Що тут за народ? Ану, попробуймо, хто міцніший!..»

Заблеяли цап і баран з перестрашу, а Мурлика так відізався: «Ой ти, білий вовче, князю над вовками, сірими братами! Не сердь нашого старшину — князя, бо він дуже сердитий; як розсердиться, то — боже борони — ніхто його не вдобрухає!.. Он не бачиш у нього борода? В ній то і сила його; бородою він звірів побиває, а рогами лише шкіру здимає! Краще ви спокійно і чесно підійдіте та попросіте: ми, мовляв, хочемо тільки з вашим молодшим братчиком, що під стогом лежить, побавитись, щоб не нудно було!»

Тоді вовки бородатому цапові тільки здалека вклонилися, а самі обступили медведя і почали його зачіпати. А він як набрав сили та як захопить вовків по два в одну лапу, а вони як заридали та застогнали... А далі якось вирвалися та давай ногам знати, аж закурилося за ними!

Так-то хитрий кіт став цапові й баранові в пригоді.

Рябко влітку і взимку

Літом, як тепло та гарно, Рябко вивернеться та витягнеться й примовляє:

— На ката хата! Мені й так добре!

А як прийде зима, холод та лиха година, то Рябко тоді зігнеться, скулиться та каже:

— Коли б мені хатонька хоч манісінька, хоч отакісінька!..

Як віл бігав наввипередки з конем

Стрінувся одного разу ще за давніх, дуже давніх часів кінь з волом і завели жваву розмову про те, хто з них скоріше бігає. Кінь твердить своє, а віл своє.

— Ти тільки подумай,— говорив сердито віл до коня,— я побіг би набагато швидше, ніж ти, але боюся, щоб земля не провалилась під мною. Ти ж знаєш, який я великий, яка в мені сила!..

— Це тобі так здається,— посміхаючись, сказав кінь.— А якби дійшло до діла, то ти нічого не докажеш.

— А ми можемо спробувати, хто швидше бігає,— рішуче махнув рогами віл.

От і рішили вони випробувати свої сили — хто зможе швидше і довше бігти. Кінь рушив собі, а віл собі. Побігли наввипередки.

— Та хіба я гірший від коня? Хіба я не докажу то, що кінь? — думав тепер віл, сердито махаючи рогами.

Його страшенно сердило то, що кінь побіг набагато швидше, ніж він. Та, не гаючи й хвилини часу, рушив у путь і віл. Біг неборак з такою силою, що земля стогнала під його ногами.

— Як бігти, то бігти,— думав собі віл.

І, мабуть, все було б добре, якби вола по дорозі не стрінуло нещастя... Надбіг віл на глибокий рів і, мов галушка, полетів на дно.

— Оце я так і думав, що земля провалиться під мною,— бідкався тепер віл.

Пролежав і простогнав на дні ями, може, з півгодини. Аж тут бачить: над ровом стоїть якийсь чоловік.

— Що ти тут робиш? Як ти попав у таку глибоку яму? — посміхаючись, запитав незнайомий.

— Попав — як попав,— процідив сердито віл,— але як звідси вибратися? Це ж глибінь, чоловіче добрий!..

Потім віл розповів чоловікові про свою розмову з конем, а потім з сльозами в очах став просити та благати:

— Допоможи мені, чоловіче добрий, вибратися звідси. Якщо ні, то я тут загину.

— Не бійся, я тобі поможу,— відповів лагідним тоном чоловік.

Потім побіг скоренько додому, запряг свої два воли у віз і побіг до тої ями, де знаходився віл. Спустився бічним ходом на дно ями, прив'язав вола до воза і за кілька хвилин віл був уже на поверхні ями, на березі.

— Ніколи більше не буду я швидко бігти. Нехай біжить кінь, якщо він такий хитрий і розумний, я буду йти помалу,— заявив сердито віл, прощаючись з чоловіком.

І від того часу, та і по сьогоднішній день, воли ніколи швидко не бігають і не спішать...

Пес-швець і вовк-різник

Іде дорогов пес і вовк та й стрічаються і каже їден другому: «Помайбіг!» — «Як здоров! А ти хто?» — каже псові вовк. А пес каже: «Я швець. А ти,— каже,— хто?» — «Я різник. Як ти,— каже,— швець, ти би мені ізшив чоботи». — «Чому ні? Зшию». — «Але з чого би то,— каже,— добрі тоті чоботи?» — «Де би була кобила сита, з тої би добрі чоботи». — «Я,— каже,— тямую, де є кобила сита. Я її заріжу, іди зо мнов!» Та й пішли оба.

Найшов кобилу вовк та й заїв. Каже: «Лишаю тобі м'ясо на харч, а з шкіри чоботи аби-с мені зшив, а я тобі заплачу». А пес сидів та й то все зіжрав, та й сидить далі. Вовк приходить ід нему та й каже: «А зшив ти мені чоботи?» А він каже: «Ні». — «А чому?» — «Бо то пусте було та й ся пірвало». А вовк каже: «Та й з чого ж би добрі чоботи?» — «Де би-с найшов бика ситого». — «Я,— каже,— тямую, іди зо мнов». Пішли та й знов того бика заїв вовк: «Лишаю тобі м'ясо на харч, а шкіри на чоботи, аби-с мені зробив».

А він зіжрав того бика та й сидить далі собі. Приходить вовк за чобітьми, питає, ци зшив. А він каже, що ні. «А чому?» — «Бо треба мати. Де би-с тямував вепря ситого?» Тот каже: «Я тямую. Іди зо мнов, я дам тобі вепря ситого». Вни прийшли, того вепря вовк заїв та й каже: «Лишаю тобі сало, аби-с мав, та й лишаю м'ясо, аби-с їв».

Пес узяв та й з'їв то все, та й сидить. А вовк приходить та й каже: «Ізшив ти мені чоботи?» — «Ні»,— каже. «А чому?» — «Бо то все було пусте. То все ся пірвало». Тот тогди каже: «Їла би тебе біда! Кілько ти мене праці збавив. Але я тебе буду тягати, аби нас люди розсудили, ци то має пропасти». Пес каже: «Та най буде». — «Там на гору, на дуброву, аби-с третього дня вийшов з своїми людьми, а я з своїми. Та й там аби-сте ждали, котрі вперед вийдемо».

Узяв пес собі когута та й kota — свої люди — та й пішов на ту гору. Вовк взяв собі медведя та й взяв вепря дикого. Вийшов на гору під дуброву та й там чекає вже. Вепр ся сховав в лист, а вовк у такий чагарець у лісок. Медвідь виліз на дуба, аби йому видко, коли муть іти. А тоті з землі; вовк ся все питає: «Не видко?» А медвідь каже, що не. Знов ся питає: «Не видко?» А медвідь знов каже, що не; та й ждуть. Але третій раз ся питає,

а він каже: «Ідуть уже». А вовк: «Ану, а багато їх йдуть?» А медвідь каже: «Три. Один,— каже,— йде в черленім шлику, другий з шаблев, а третій таки так». А вовк каже: «Тот у черленім шлику, то від його, а тот із шаблев — тото шандар його, а тот, що таки так іде — то швець мій, бог би го побив! Тепер сидім тихо, що вни муть собі говорити».

Та й сидять тихо. А тоті поприходили та й тудя похожують собі, як діло котові та псові, та когутові. А вепря щось укусило. Вепр кинув хвостом, а кіт скочив та гадав, що то миш, та й вепря імив за хвіст. Вепр вергся кота та гукнув, а кіт вепря ся верг та й штрик у того дуба, де був медвідь. А медвідь гадав, що тот імив того та хоче і його, та й з дуба штрик та й вивихнув ногу. Утік вепр та й утік медвідь та й кажуть: «Бог би тебе побив з твоїм шевцем! Яких тот привів людей, що тот нас виловити хотів!» Когут кудкудаче, а вовк каже: «Най же вас, бо ви там були, але я на боці був, а від його кричав: «І тот ще тут?». Тепер,— каже,— що робимо?» А медвідь каже: «Я би не пішов, бо я собі вже ногу вломив». А вепр каже: «І я би не пішов, бо мені хвіст прирвав». А вовк каже: «Вже най пропадає моя праця, як ми маємо вигинувати».

Як вовк та заєць покумалися

То раз вовк ся з зайцем покумав. Приятелі були. Але якось ся так трафило, що вовк пару день не міг нічого вполювати, голоден такий, що аж зубами дзвонить. Прибіг він до кума, ніби то до зайця, та й каже: «Ну, куме, що було межи нами, то було, але тепер прощайся з світом, бо я тя мушу з'їсти». А заєць каже: «Ей, куме, та ти видиш, який я малий! Чим ти ся на мні наїш? Ліпше ходи зо мнов, я тобі покажу; на толоці кобила пасеться, то ти її дістань, то будеш мав що їсти». Вовк каже: «Добре, веди».

Прийшли вни на толоку, видять, пасеться кобила, а обротянка ся за нев по землі волочить. «Ото добре! — каже заєць.— Слухай, куме, я тобі поможу тоту кобилу зімати. Я піду наперед, хоплю за обротянку, а ти тогда надбіжи, я ти обротянку засилю на шию, то вже нам кобила не втече. Якби хотіла втікати, то ти її лиш добре потягни соб, то вна піде за тобов аж у ліс, а там її вже си спокійно заріжеш». — «Добре», — каже вовк.

Пішов заєць. Кобила ся його не боїть. Взяв за обротянку за кінець, зав'язав кульку, моргнув на вовка, той прискочив із-за корча, заєць му заверг сильку на шию, а сам в ноги. Ей, як кобила звітрила вовка, як запищить не своїм голосом, як ся оберне задом до вовка, як не зачне хвицькати! А вовк як увидів задні копита, як дістав пару разів по зубах, то вже му й кобила не мила, вже би ся всього відрік, ба, коли бо дідча обротянка на шії зав'язана. А кобила як січе ногами, так січе, так, що вовк уже й о світі не тямить. А заєць стоїть за корчом, дивиться на тоту роботу та й кричить вовкові: «Та бо соб, куме, соб бери! Чому так не робиш, як я ти казав?»

Як кобила вчула той крик, гадала, що то другий вовк, як ся не пусить втікати, а вовк на обротянці за нев ся тягне. Що він ся де гепне о камінь або о пеньок, то вна гадає, що він хоче на ню скакати, та й ще дужче біжить. Так з вовком аж у село забігла, просто до стайні. Господар ся дивить: що за неволя? Ци кобила теля вродила, ци що? Приходить ближче, а то вовк за шию на обротянці зав'язаний; не знати вже, ци був небіжчик, ци аж там му кінця доїхали. Досить, що відтогді вже вовки ніколи зайця в куми не просять.

Як собака знайшов собі господаря

Довго жили собаки самі собі так, як і досі ще живуть вовки, аж поки не народився такий собака, якому не сподобалося вільне собаче життя. Набридли йому блукати самому, шукаючи для себе їжі й повсякчас боятися дужчих від себе.

Довго він думав, як йому своє життя змінити, й надумав стати за наймита до найдужчого звіря. Надумав ото так та й іде собі. Коли зустрічає свого найближчого родича — великого, дужого, злого вовка.

— Куди йдеш, собако? — питає вовк.

— Та оце шукаю собі господаря, може, ти наймеш? Вовк згодився, й собака пішов за ним.

Йшли вони, йшли, аж дивиться собака: підняв вовк носа, понюхав повітря й швиденько звернув з стежки в кущі, серед яких почав потихеньку пролазити далі.

— Що з тобою, господарє? Чого ти злякався?

— Хіба не бачиш? Он ведмідь стоїть, а він і тебе, й мене з'їсти може!

Побачив собака, що ведмідь дужчий за вовка, та й вирішив іти прохатися у найми до ведмедя. Кинув вовка й пішов. Ведмідь охоче прийняв собаку за наймита та й каже:

— Ходім до череди, візьму я собі корову; обидва добре наїмося!

Коли тільки почали вони до череди підходити, аж там страшенний заколот; корови ревуть і тікають хто куди... Глянув ведмідь з-за дерева — та мерщій і собі тікати далі в ліс.

— Ох, невчасно я сюди прийшов! — каже він до собаки. — Тут уже лев господарює.

— А хто ж то такий лев?

— Хіба не знаєш? Та це ж найдужчий звір у світі!

— Коли він найдужчий за всіх звірів, то бувай здоров! Коли вже бути наймитом, то тільки в найдужчого звіря.

Промовивши це, пішов собака прохатися в найми до лева. Лев прийняв. І почав собака служити левові.

Довго, дуже довго був собака наймитом у лева, й жилося йому добре, бо не було дужчого за лева звіря в лісі й ніхто собаку не насмілювався зобідити.

Та одного разу йдуть удвох серед голих скель, коли це лев зупинився... Заревів на весь голос та з серця щосили як рване лапою землю, так зразу яму й вирив, а сам потихеньку-потихеньку — та назад.

— Що таке, господарю? — запитав здивований собака.

— Людина сюди йде... Треба тікати швидше, бо лихо буде!

— Ну, бувай здоров, леве! Коли вже мені служити в наймах, то в того, хто за тебе дужчий!

І пішов собака до людини. З того часу служить собака в людей.

Давно, дуже давно це було, а собака все служить людині, й дужчого від неї господаря він так-таки й не знайшов.

Лисиця та їжак

Поверталася стара лисиця з невдалого полювання. У животі бурчить від голоду. Іде, солодкими оченятами позирає. Назустріч їжак. «Здоров був, їжаче!» — «Здоровенькі й ви будьте», — відповів їжак і згорнувся клубочком. «Як здоров'ячко?» — «Спасибі». — «А давно ми не бачилися, голубчику. Давай на radoщах поцілуємось».

Згорнувся їжак іще тугіше, засопів.

«Не можу, — відповідає. — Я ще не вмивався». — «А знаєш, — каже лисиця, — я тепер уже не їм м'яса, самі овочі. Сьогодні цілий ранок з кроликами на капусті паслася. Та й наїлася ж!..» — «Та що ви кажете?! А я оце саме хотів вам сказати, що біля старої вільхи виводок тетеревиент пасеться». — «Де це?» — так і підскочила лисиця. «За струмочком праворуч. Та куди ж ви?» — «Побіжу, ніколи...»

І лисиці — як не було.

Розгорнувся їжак: «Піди-но, побігай! Нас, голубонько, не обдуриш...»

Та й потупав далі.

Медвідь обганяє мухи з цигана

Один циган піймав молоденького медведика, приручив його до себе і вимуштрував його робить всякі примхи. Медвідь виріс, звикся з чоловіком і слухавсь його. Циган ходив з ним по селах, і медвідь показував різні комедії...

Одного разу циган ішов з медведем з одного села в друге. Дорога була дальня. Циган наморивсь, одійшов трохи от дороги, ліг опочити, а медведеві сказав: «Ти ж гляди, Михайло, нікого до мене не підпускай, всіх гони од мене подальше, а хто не послуха, того бий». — «Добре, хазяїн, нікого не підпушу, спи собі...»

Циган заснув, а медвідь сів над ним і очей з його не зводив. Не вспів циган гаразд заснути, як уже причепилась до його муха. Спочатку муха сіла циганові на ніс. Медвідь кивнув лапою. Муха з носа злетіла і сіла на щоку. Медвідь знов махнув лапою. Муха піднялась, повертілась, повертілась над циганом і сіла йому на лоб. Медвідь розсердився і каже: «Погоди, бісова личина, я тебе научу, як дратувати мене» Розмахнувся з усієї сили, як торохнув цигана каменюкою по лобі,— циган і не колихнувся. Медвідь зажурився, жалко йому стало свого хазяїна. А муха почала з його глазувати: «Ех ти, кудлатий дурень! Ти думав мене вбити, а свого хазяїна попав! От так услужив, нічого казати. Застав дурня богу молитися, а він і лоб проб'є, або, як кажуть: «Услужливий дурень страшніший ворога».

Ведмежа лапа

Сидить лисиця і їсть рибу. Назустріч їй ведмідь: «Здоров, кума! Де ти рибки наловила?» — «Он там на річці; піди й собі налови».

Ведмідь пішов на річку, опустив хвіст у воду і приговорює: «Ловись, рибка, маленька й велика». А лисиця своє: «Мерзні, мерзні, ведмежий хвіст». А ведмідь говорить: «Що ти, кумо, там говориш?» — «Я говорю: ловись, рибка, маленька й велика».

Сидів, сидів ведмідь, став тягнути хвіст; тягне, тягне — ніяк не витягне. І говорить: «От багато риби начіплялось на хвіст».

А лисиця побігла на село, скликала мужиків та бабів: «Ідіть на річку ведмедя бити». Баби прибігли з лопатами і вилами, з топорами і почали бити ведмедя. Били, били і лапу одбили.

Ведмідь пішов у ліс, виламав велику палку і зробив собі костиль, йде в село до баби і приговорює:

— Іду, бреду на сосновім костилі,
На дубовій палці.

Йде й приговорює:

— Усе село спить,
Уся вода спить,
А одна баба не спить,
На моїй шкурі сидить,
Моє м'ясо варить,
Мою шерсть пряде.

Підійшов ведмідь до дверей і стукає колодкою: «Отвори, бабо, оддай мою лапу!»

Баба злякалась, відкрила підпілля, погасила вогонь, відкрила двері і сіла на піч. Ведмідь увійшов і впав прямо в підпілля. Баба зачинила двері і пішла в село кликати мужиків. Мужики прийшли й почали бити ведмедя. Били, били і хвіст одбили.

Ведмідь без оглядки побіг у ліс; а баба стала жить-поживать і добра наживать.

Вільхова скринька

Українські народні казки

Українська казка: <http://www.kazka.in.ua>
ВГО „ДОЛЯ”: <http://www.dolya.org.ua>